

Asu Aksoy*

Bağımsızlık Konuşmaları

İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından yılda üç kez yayınlanan *Reflektif*'in Ekim 2023 tarihli sayısının dosya başlığı “İmkân Alanı Olarak Kültür” için günümüz Türkiye’sinin baskıcı kültürel ikliminde bağımsız kültür ve sanat aktörlerinin sanatın özgür ifadesini nasıl sürdürmeye çalıştıklarını onlardan öğrenmenin ve bu konuyu birlikte değerlendirmenin önemli olduğunu düşündük. Bu düşünceden yola çıkarak bağımsız oluşumların görünürlüğünü geliştirmeyi amaçlayan bir internet-tabanlı arşiv ve haritalama sitesini (bagimsizlar.org) yöneten, Açık Radyo’da ‘Bağımsızlar’ başlığı ile haftalık yayınlanan radyo programının yapımcılarından olan Ekmel Ertan ve Karşı Sanat ekibinin üyelerinden Ezgi Bakçay ile bu çalışmayı gerçekleştirmek üzere bağımsız sanat girişimleri ile görüşmeler yapmaya karar verdik. 20’ye yakın katılımcıyı bir araya getirdiğimiz dört farklı yuvarlak masa toplantısında sanat işlerinin üretimi ve sergilenmesinde, etkinliklerin düzenlenmesinde, kültür merkezlerinin ve sanat mekânlarının sürekliliğinin sağlanmasında ne tür engellerle karşılaşıldığını, sanatsal ifade özgürlüğünü kısıtlayan pratikler ve uygulamalar hakkındaki gözlem ve düşüncelerinin ve sanatsal özgürlükler üzerinde baskının nedenlerine ilişkin yorumlarının neler olduğunu, sanatsal ifadenin özgürlüğünü sağlayabilmek ve girişim/kurum olarak faaliyetlerine devam edebilmek için neler yaptıklarını ve sanat girişimleri olarak kendilerini ne bakımdan, hangi durumlarda güçlü ve etkili hissettiklerini sorduk. Ekmel Ertan ve Ezgi Bakçay bu yuvarlak masa toplantılarında benimle birlikte düzenleyen ve soru soran, moderasyon yapanlar olarak yer aldılar.

Bu makalede kültür ve sanat alanının en önemli aktörlerinden olan sanatçıların ve sanat yöneticilerinin bir araya gelerek oluşturdukları görüştüğümüz bağımsız sanat inisiyatifleri, platformları ve girişimlerinin ve dernek, vakıf gibi tüzel kimlik kazanmış bağımsız sanat kuruluşlarının anlattıklarını ve sorduğumuz sorulara verdikleri yanıtları ele alan bir değerlendirme bulacaksınız. Bu değerlendirmede bundan sonra kısaca bağımsızların yukarıda özetlediğimiz sorulara verdikleri cevapları ele alıyorum. Görüşlerine yer verilen inisiyatifler ve kuruluşlar toplantılara İstanbul, İzmir, Mardin, Diyarbakır, Gaziantep, Mersin, Antakya ve Şirince belgelerinden katıldılar. Bunların bazıları yerel ölçekte, bazıları ülke ölçeğinde, ağırlıklı güncel sanat, sahne ve gösteri sanatları, edebiyat ve kültürel etkinlikler alanında çalışmaktalar. Ka-

* İstanbul Bilgi Üniversitesi, emekli öğretim üyesi asu.aksoy@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6195-6645.

tılımcıların ve kurumlarının, girişimlerinin profilleri yazının sonunda yer alıyor. Katılımcılar arasında Oyuncular Sendikası ve Tiyatro Kooperatifi de yer aldı; sanat emekçilerinin ve kurumlarının hak temelli talep ve mücadelelerinin takipçisi olan sendikanın ve kooperatifin sanat üretiminin ve sanatsal ifade özgürlüğünün durumuna ve karşılaşılan sıkıntılara ilişkin önemli saptamaları ve çalışmaları bulunuyor.

Görüşmeler için sistematik bir tarama ve buna bağlı bir örneklem belirleme yöntemine gitmedik. Bagimsizlar.org sitesinde yer alan, çalışmalarını ve kurucularını bildiğimiz ve hızla erişim sağlayabileceğimiz kişilerden oluşan bir seçki yaptık. Bu seçkide farklı ölçekler, farklı yer ve şehirler, disiplinler ve kuruluşlarının misyonlarına ilişkin farklı duruşları olan bağımsızların katılımına önem verdik. Görüşmelere katılan bağımsızların hepsi biricik; kurucularının profilleri ve çalışma alanları, ölçekleri, girişimlerine biçtikleri misyon ve hedefler farklılaşıyor. Bu çalışmada bu denli fark ve çeşitlilik gösteren bağımsızlardan gelen yorumlar ve analizler üzerinden genellemelere gitmek hedeflenmedi. Görüştüğümüz bağımsızların sayısının sınırlı olması ve faaliyet gösterilen şehirler ve yerler itibariyle dengesizliklerin olması nedeniyle değerlendirmelerimizde herhangi bir temsiliyet amacı da gütmedik. Bu çalışmamızı yuvarlak masalar etrafında bir araya gelen ve her birinde katılımcı sayısı 4-5'i bulan ucu açık sorular etrafında birlikte görüşme, konuşma sonucunda ortaya çıkmış bir betimsel anlatı olarak tarifleyebiliriz. Betimlenen evren, tanımı gereği heterojen. Buna karşılık, her katılımcı masaya konulan sorulara yönelik teşhislerini kendi kurumsal ve kişisel perspektifinden ele alarak masada gerçekleşen tüm konuşmalar ve ifade edilenlerle dirsek teması içinde yaptı. Sonuç olarak, ortaya çıkan bu anlatıyı, çok sesli ifadelerden oluşan malzemeyi okunabilir ve üzerinde düşünülebilir bir hale çevirmek için kolları sıvadık.

Bağımsızlar diye kısa adıyla ifade ettiğimiz bu sanat aktörlerinin ayırt edici özelliği kuşkusuz kendilerini 'bağımsız' sıfatı ile tanımlamakta oluşları. Bu çalışmada yer alan bağımsızlar çalışmalarını yürütmek ve varlıklarını sürdürülebilmek için sürekli fon aramak durumunda olan girişimler ve kurumlar. Bağımsızların ya da bağımsızlığın ne olduğuna ilişkin burada literatürü ele alan ve tartışan bir çabaya girmedik. Ama şöyle başlangıç cümleleri belirleyebiliriz: Sanatsal faaliyetin sürdürülmesi için gereken finansmanın ve desteğin kaynakları ne olursa olsun - özel sektör sponsorlukları, özel sermaye hamiliği, bireysel hamilik, devlet fonları ve teşvikleri, uluslararası fonlar, kar-amacı güden piyasa aktörleri kontratları ve sanatın tüketiminden elde edilen gelirler ve prestij, gibi - bu kaynakların beklentileri ve dikte etmeye çalışabilecekleri ile sanatsal faaliyetlerin mahiyetine ilişkin kararlar arasına mesafe koyabilmek bağımsızlığın temelinde yer alıyor. Bağımsızlık gerek finansal gerekse de güçlünün ve kendi görüşünü çeşitli baskı mekanizmaları ile hegemonik kılmaya çalışanların karşısında söz söylemeye devam edebilmek anlamına geliyor ve bu bakımdan bağımsızlık sanatçı ve sanat yöneticileri, küratörler için en temel ilkelerden birisidir diyebiliriz. Bir belediyenin açmış olduğu kültür mekânlarını yönetmek üzere atadığı kültür yöneticisinden, bir sanat kurumunun bienali için seçmiş olduğu küratörüne, sanat yöneticilerinin ana meşgalesi en iyi biçimiyle özgür sanatsal ifadeyi her şeyin önüne koyabilmeyi sağlamak, sanatsal ifadenin bütünlüğünün ve orijinalliğinin bozulmadan

erişilebilirliğinin şartlarını hazırlamak ve sanat dünyasının dört köşesini tutmuş güçlü aktörlerin sanatsal tercih ve yönlendirmelerinin yaratabileceği makbul sanatsal ifade algısı karşısında her zaman ifadelerin çeşitliliği ve çoğulluğunu gözetmektir. Sanatçıların finansman ve prestij kaynaklarının eğici ve bükücü beklentileri karşısında bağımsız ifadelerini geliştirebilmeleri ve sunabilmelerini, yani dirençli olabilmelerini sağlayacak koşullardan birisi sanat ortamının güçlülüğü, çeşitliliği ve zenginliği ise diğeri sanat yöneticilerinin ve kurumlarının da bağımsızlık ilkesinden şaşmamaları ve her zaman sanatçılardan yana pozisyon almalarıdır. Sanat ortamının yeterince gelişkin olmadığı ve sanat yöneticilerinin baskı karşısında özgür ve çoğul sanat tarafında yer almakta zorlandıkları durumlarda sanatçıların bir araya gelerek kendi bağımsızlıklarını korumak üzere güç kazanmaya çalışmaları Türkiye’de adına bağımsız sanat insiyatifleri denilen dayanışmacı bir araya gelişlerin bir nedeni olarak ele alınabilir. Bağımsız sanat insiyatiflerinin Türkiye’deki oluşum ve gelişim süreçleri bu yazının konusu değil. Bu konuda yararlanılabilecek kaynaklar listesi bagimsizlar.org sitesinde yer alıyor.

Varoluş Krizi

Bağımsızlarla yaptığımız görüşmelerde bir imkân alanı olarak bağımsız girişimlerin bir varoluş krizi ile karşı karşıya olduğu çokça ifade edildi. Bu krizi tetikleyen temel dinamiğin ekonomik olduğu vurgulandı. Bu durumu “biz zaten yokuz” gibi çarpıcı bir ifade ile betimleyen çağdaş gösteri sanatları alanında kurduğu stüdyosunda projeler yürüten bir katılımcı çok net bir şekilde şöyle ifade ediyordu:

Zaten tamamen ana akımın dışında kalmış ve bir şekilde ödenekli sanat kurumlarının da dışında hareket eden biri olarak temelde sanat pratiğindeki en önemli engelin kendi adıma ekonomik olduğunu söyleyebilirim. Yani para yok, sanat yapmak için para bulmamız gerekiyor. Neden sanat yapamadığımızı düşünmek için de para bulmamız gerekiyor. Nasıl sanat yapabileceğimizi düşünmek için de para bulmamız gerekiyor, dolayısıyla, en büyük engel bu¹.

Varoluş krizi, bağımsızların ayakta kalmalarını ve sanatlarını üretebilecekleri ve gösterebilmelerini sağlayacak ortamın ve imkanların hızla erimekte oluşu ile bağlantılı. Bağımsızlarla yaptığımız yuvarlak masa toplantılarında temel konumuz sanatsal ifadeyi baskılayan baskı ve sansür dinamikleri olmakla birlikte katılımcılar her fırsatta ekonomik koşulların kendisinin neredeyse bir sansür mekanizması gibi çalıştığını anlattılar. Varlıklarını sürdürülebilir kılamayan, izleyici geliştirmek için yeni sahnelere erişemeyen, turnelere çıkamayan, düzenli ve istikrarlı bir şekilde sahne alamayan, iş üretebilmek ve sergilemek için fon ve kaynak bulamayan, çalışmalarına süreklilik kazandıracak mekânlarını devam ettiremeyen girişimler varlık ve yokluk arasında bir çizgideler. Bunların üstüne ülkenin değişen ekonomik koşullarının yarattığı yüksek enflasyon, hızla artan mekân kiralari, ücretler ve diğer giderler eklenince sanat kurumlarının ayakta kalması imkânsızlaşıyor. Hızla yoksullaştıklarını belirten senelerdir

faaliyetini sürdüren bağımsız bir sanat galerisinden gelen katılımcı, sanatçıların atölyelerini tiyatrocuların salonlarını kapattıklarını ve evlerine çekildiklerini, müzisyenlerin iş yapamaz hale geldiğini, kitap baskı fiyatlarındaki artış nedeniyle yayıncılık sektörünün durma noktasına geldiğine işaret ediyor; 'bu kriz hepimizi sarmalamış vaziyette, hepimizin ortak meselesi haline geldi' diyor². Bu hızla yoksullaşma ve sanata yönelen fonların azalması Türkiye'nin her yerinde de aynı şekilde hissedilmiyor. Sanat ekonomisinin göreceli olarak daha zayıf olduğu, belediyeler gibi yerel aktörlerin tamamen kültür ve sanata desteklerini geri çektikleri yerlerde kaynakların kuruması söz konusu. 10, 12 kişi gibi kalabalık üyesi olan bir bağımsız sanat inisiyatifinden katılan katılımcı, mekân kirası gibi masrafların, malzeme fiyatlarının ülke genelinde aynı oranlarda arttığı ancak sanat desteklerinin orantısız bir şekilde bazı bölgelerde daha hızla azaldığından bahsetmekteydi.³

Oyuncular Sendikası'ndan gelen katılımcının yorumları ekonomik duruma ilişkin farklı bir pencere açtı; o da sanatçı girişimlerini ve sanatçıları kırılganlaştıran, prekarya durumuna düşüren istihdam ve çalışma pratikleri idi. 'Sektörün kanseri sigortasızlık' diyen Ertürk Erkek, 'sanatçılar, performansçılar, şahsi işveren olarak şirket açıp çalıştırılıyorlar bir şekilde ve bu temel sorun [sigortasızlık] çözülmediği için birçok semptom ortaya çıkıyor kanserde olduğu gibi.'⁴

Ekonomik koşulların durumu öyle ki, gösteri sanatları alanında örgütlenmiş olan Tiyatro Kooperatifi başkanı Yeşim Özsoy, önceliklerinin tiyatroların ayakta durabilme kapasitelerini ve sürdürülebilirliğini ekonomik anlamda sağlamak olduğunu söylüyor; bunun için 'hukuksal mevzularla ilgili lobi yaparak ekonomik güç kazanmak ve bir aradalığı perçinlemek istedik' diyor.⁵ Hali hazırda 70 küsur tiyatronun üyesi olduğu Kooperatifin önceliği 'gelen yumruğu karşılamak için önce ayakta durmayı sağlamak'.⁶ Yeşim Özsoy'un bir tiyatrocü olarak kendi başına gelen bir sansür vakasından çıkardığı ders hak savunuculuğunda örgütlülüğün ne kadar önemli olduğu. Bunun için verdiği adres Oyuncular Sendikası ve Tiyatro Kooperatifi'nin ana hedefi, en azından şimdilik, 'yaşam noktasında ayakta durabilmek' konusunda yol almak.

Bağımsızların yararlanabileceği finansal kaynakların azalması bir kapalı devre sistemi içinde, kendi yağı ile kavrulmaya çalışan mikro toplulukların oluşmasına neden olabiliyor. Başta alıntıladığımız katılımcı konuşmasına şöyle devam ediyordu:

...öbür taraftan tabii ki baskı, sansür, ifade özgürlüğü gibi konular var. Ama bu konular daha çok yeraltından yer üstüne çıktığımızda gündeme gelen konular ve çok da öyle şansımız olmuyor bizim. Yani çoğunlukla bağımsız alanda hareket ediyoruz ve kendi yaptıklarımızı zaten bu alanın izleyicisi olan insanlara ulaştırabiliyoruz ve bir network var. O network'ün içinde hareket ediyoruz. Dolayısıyla zaten kapalı devre işleyen bir sistem ve o yüzden çok sansürle karşılaşmıyoruz. Çünkü bizim yaptığımız iş zaten sansürün alanına girmiyor. Yani zaten tamamen sansürlenmiş vaziyetteyiz ve bu sansür en başta finansal kaynaklardan mahrum olmaktan kaynaklı. Çok temel bir yerden ortaya çıkıyor. Biz zaten yokuz yani. Hani kendi yaptığımız işin kaydını da kendimiz tutuyoruz. Kendimiz finanse ediyoruz. Bizim gibi insanlara götürüyoruz, izletiyoruz; mesela buradaki herkes nasıl birbirini az çok tanıyor, böyle bir kapalı devre sistemin içinde hareket ediyoruz.⁷

Bu katılımcının söylediklerinin izinden gidecek olursak, ‘biz zaten yokuz’ derken hem fiziki devamlılık olarak varlık gösterememekten bahsediyor hem de kapalı devrenin dışına çıkamamaktan, görünür olamamaktan, yeni izleyicilere erişememekten. Yani, sanatın erişiminin çok kısıtlı bir alana sıkışmış olmasından.

Yerin Altı ve Yerin Üstü

Bir tür ‘yankı odası’na benzetilebilecek bu topluluklar içinde kaldığında sansür problemi ile fazla karşılaşmadığı anlaşılıyor. Sorun ‘yer üstüne’ çıkmaya başlayınca kendini gösteriyor. Bir nebze de olsa kamusal alanda varlık gösterildiğinde, bir katılımcımızın söylediği gibi, mecazi anlamda yerin altından çıkarak sanat çalışmalarını daha geniş izleyici kesimler ile buluşturmaya çalışıldığında sansür baskısı hissedilmeye başlıyor. Dört senedir faaliyette olan bir tiyatro festivali yöneticisi olan katılımcının belirttiği gibi, ‘kitlese işlerin yaratacağı potansiyel tepkiler ile daha bağımsız, daha alternatif işlerin yaratacağı etkiler, tepkiler arasında gerçekten büyük bir fark var.’⁸ Buna karşın hangi tür etkinliğin nasıl etki ve tepki yaratacağını da önden bilmek mümkün değil, beklenmedik durumlar ortaya çıkabiliyor. Fiiliyatta sansür gerçekleşme bile sanat yöneticilerini sarmalayan ‘belki de öğrenilmiş ya da duyulmuş birtakım korkularla yarattığımız bir şey’den bahsediyor bu katılımcı; ‘bir ekosistem, bir mekanizma.’⁹ Bünyemize işlemiş bir sansürlenebiliriz korkusu!

Giriş’te bugün Türkiye’de bir imkan alanı olarak bağımsız sanatsal ifadenin bir varoluş krizi ile karşı karşıya olduğuna işaret ettik; bu krizi tetikleyen bağımsızların karşı karşıya olduğu ekonomik olanaksızlıklardı. İkinci faktör ise sanatsal ifadenin karşı karşıya olduğu sansür iklimi ve bu iklimin ortaya çıkardığı otosansürdür. Otosansür birçok korkunun refleksi olarak ortaya çıkan ve yaratıcı özgürlüğü baskılayan bir mekanizma. Otosansürü tiyatro alanından gelen bir katılımcı şöyle anlatmıştı: ‘sanat işlerinizi toplumun geneline hitap eden alanlara çıkardığınız zaman daha büyük problemler yaşıyorsunuz tabii ama otosansürü Türkiye’de ben gerçek anlamda şöyle düşünüyorum: Avrupa’da, trenlerde hani kimse sormaz biletinizi, kimse kontrol etmez ama o polisin bir şekilde size ulaşabileceği fikri içinizdedir. Biz böyle yaşıyoruz otosansürü. Yani ben sanatçı olarak da tiyatro yöneticisi olarak da festival yaptığım zaman da, her projede, bu hissiyatı yaşıyorum. Yani bunu yaşamıyoruz diyemeyiz bence. Öyle bir durum bilemiyorum, çok ütöpik geliyor bana? Farkında değiliz gibi geliyor naçizane.’¹⁰ Yapılan etkinliklerde neyin programa dahil edileceği, nerede konumlanacağı, programa alınırsa ne olacağı, acaba ne ile karşılaşılacağı, gibi sansür endişelerinden kaynaklanan soruların sorulmasıyla birlikte otosansür alanına giriyorsunuz diyen katılımcı, ‘bunları düşünerek aslında programınızı yapıyorsunuz ama farkında değilsiniz gibi bir şey oluyor’¹¹ diye açıklıyor içinde bulunulan durumu. Zaten kamusal alanda ilgi odağı olan ve basının manşete çıkarmaya hevesli olduğu bir eğitim ve sanat kurumundan gelen bir katılımcı, işini yaparken, etkinlik programlarken ya da duyururken hangi kelimeyi kullanayım, kullanmalı mıyım, gibi soruları sürekli sorduğundan bahsediyordu.¹²

Görüştüğümüz bağımsızların çoğu şimdiye kadar yaptıkları etkinlikler ve işler nedeniyle doğrudan sansüre uğramadıklarını, ancak, sansürün olduğunu bildiklerini ve hissettiklerini belirttiler. Türkiye’de çok-kültürlü sanat ve kültür alanının gelişmesi için çalışan 21 yıldır devam eden bir bağımsız kurumun yöneticisi, artık yaptıkları etkinlikler için avukatlardan görüş almak durumunda kaldıklarını belirtiyor, avukatların kültür ve sanat yönetiminin bir parçası haline geldiği iklimden bahsediyordu¹³. Bu iklim kuruluşları ve sanatçıları otosansüre sevk eden bir duruma işaret ediyor, ‘bir sergi yaparken ya da herhangi bir etkinlik yaparken düşünmek gerekiyor’, diyen bir başka kültür kurumu yöneticisi şöyle ifade ediyordu: ‘asıl tehdit bu iklimin kendisi, doğrudan şunu yapacaksın, bunu yapmayacaksın, bu yasaktır, diyen yok. Ama bu iklimin kendisi öyle fena ki, yaptığımız işleri adeta manasızlaştıran bir tarafı var.’¹⁴ O zaman sanat kurumları niye var diye düşündürüyor bu durum. Ortak üretim alanı olarak kendisini konumlandıran bir kültür kurumu yöneticisi bu soruyu şöyle açmaktaydı:

Gündeme göre sürekli bizlerin araçsallaştırılma ihtimalimiz var. Yani temel meselenin biz olmadığının çok farkındayız ama iyi ve görünür bir araç ve gündemin besleneceği, gündemin kullanacağı ve bunun üzerinden daha büyük bir toplumsal baskının inşa edileceği yerlerde duruyoruz ve bunu yaparken de belli sorumluluklarla başka kişilerin ve kurumların kullanılmasına yönelik altyapılar sunuyoruz ve burada şey oluyor. Yani o güvenli alanı sağlayamadığımız yerde tabii ki misyonumuza da gerçekleştirememiş oluyoruz.¹⁵

Sansür ikliminin sonucu olan hedef gösterme ve tehdit gibi şiddet içeren tepkilerle doğrudan karşılaşan bir sanat kurumu temsilcisi Türkiye’nin de 2017 yılında taraf olduğu UNESCO Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi’nin pratikte bir karşılık ve anlam bulmadığını söylemekteydi. Mekânlarını toplumda sesi duyulmayan, duyurulmayan, ötekileştirilen herkese açmaya çalıştıklarını ve bu yüzden, örneğin LGBTİ+ gruplarının etkinliklerinde çok fazla tehdit aldıklarını anlatan katılımcı, ‘toplumsal zihniyet’in sansürlenmiş olduğu yorumunu yapmaktaydı¹⁶. Bir başka katılımcı, ‘kültürel haklar ve kültürel çoğulculuk üzerine yaptığımız şeyler size bir suçun delili gibi sunulabiliyor ve aslında devlet aklını görüyorsunuz’ diyordu.¹⁷

Sansür süreci aslında sanatsal ürünler henüz ortaya çıkmadan işlemeye başlıyor. Gösteri sanatları alanında, örneğin, yerel yönetim mekânlarında yer alacak işlerde, idareler metinleri önden görmek isteyebiliyorlar; ‘bir bakalım’ diyebiliyorlar. İşler ortaya çıktıktan sonra, eğer ki medya manşetlerine yansıma gibi bir durum olursa, bir sanat işi kitleleştiği zaman ya da manşetlere taşındığı zaman, bildiğimiz sansür uygulaması başlayabiliyor.

Marjinal bir noktada kaldığımızda, işte Galata’nın arka sokağında 50 kişiye bir oyun oynadığınızda aslında bir nevi özgürsünüz tırnak içinde. Ama daha kitlesel işler yaptığımızda işler değişebiliyor. Toplumun geneline hitap eden alanlara işlerinizi çıkardığınız zaman büyük problemler yaşayabiliyorsunuz.¹⁸

Benzeri konuyu bir tiyatro festivali yöneticisi katılımcı şöyle ifade etmişti: ‘biz de kamusal alana ne zaman çıkmaya biraz yelteniyor olsak hep haber olmak gibi bir şeyle karşılaştık. Biraz görünür olduğu zaman festival, açılış etkinliğindeki içki ikramı mesela, rahatsız etti, haber oldu.’¹⁹ Bir katılımcı sabah mesaisinin Ajans Press haberlerine bakmak, Akit, Yeni Şafak, Takvim gibi gazetelerin başlıklarını taramak ile başladığından yakınıyordu. Bu tür olumsuz manşetler ve hedef göstermeler sansür mekanizmalarının bir yönü. Bunların neticesinde damgalanmak, dışlanmak ve sansürle karşılaşmak durumları yaşanabiliyor. Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan aldıkları desteğin devam etmediğini belirten festival sektöründen gelen katılımcı, ‘acaba kimliğimizle mi alakalı diye düşündük; verilen kaynak bir anda kesilmiş oldu. Bu da aslında birazcık sistemin dışına itilmek gibi duruyor. Ben bunu sansür olarak yorumluyorum,’ diyor.²⁰ Kürtçe dilinde tiyatro yapan ve bu tür topluluklara sahnesini açmaya çalışan bir sanat kurumu Kültür ve Turizm Bakanlığı’na teşvik almak için müracaat etmediklerini anlatıyor ve ekliyor: ‘eser inceleme komisyonunun değerlendirme kriterlerine baktığımızda orada Türkiye tiyatrosunu geliştiren bir anlayış yok.’²¹

Avrupa Konseyi’nin Avrupa’da Sanatsal Özgürlük başlıklı raporunda²² (2023), sanatsal özgürlüğe yapılan cezalandırma, hapsedme, gibi “radarın üstündeki” saldırıların daha kolay belgelendiği belirtiliyor. Ancak iktidarların kültür kurumları üzerinde kurduğu baskılar; bazı sanatçıların veya kurumların politik duruşları, toplumsal cinsiyet, etnik kimlik gibi konularda aldıkları tutumlar nedeniyle makbul olmayan ilan edilmesi gibi sanatsal ifadeye “radarın altından” işleyen sansür ve baskıların çok daha zor belgelenebildiği ve karşısında duruş alınmadığı vurgulanıyor raporda. Rapor sanatsal ifade özgürlüğü üzerinde sansürün sadece doğrudan iktidar ve mekanizmalarından değil, iktidarla bağlantılı olsun olmasın toplumun çeşitli kesimlerinden tepkiler ve hedef göstermeler şeklinde de ortaya çıkabilmekte olduğunu vurguluyor.

Radarin Altından

‘Radarin altından’ işleyen sansür mekanizmasının nasıl farklı şekillerde tezahür edebildiği yuvarlak masa toplantılarımızda katılımcılar tarafından ifade edildi. Politik veya toplumsal cinsiyet veya etnik kimliğe ilişkin duruşları nedeniyle bazı kurumlar sanat camiası içinde marjinalleştirildiklerinden bahsettiler. Bir kurum sergilerini yapmak için İstanbul’da mekân bulamadığından, kapıların kapandığından şikayet ediyordu. ‘Birlikte çalıştığımız ajans kurumsal sosyal sorumluluk iş birlikleri kurmak üzere çeşitli STK’ları özel sektöre öneri olarak sunuyor. Ancak bize yapılan dönüş kurumumuzun sürekli reddedildiği oldu. Açıklaması yok ve bu da bize siyasal kaygılardan kaynaklandığını düşündürüyor.’²³ Bu kurum yaptıkları çalışmalarını ne kadar ana mecralarda duyurmaya çalışsalar da artık bu kanalların da kapandığını belirtiyor:

Geçmişte alternatif medyada ve hatta ana akımda, haber programlarında çalışmalarımızı anlatmak için yer alabiliyorduk. Şu an ise tek bir “muhalif” kanala çok sınırlı konular hakkında konuşmak

in çıkabiliyoruz. Alternatif medya dediğimiz yankı odasında dönüyor iletişim çalışmaları. Kıramıyoruz. Bu da bence karşılaştığımız bir sansür biçimi.²⁴

Bir diğeri ana akım galerilerde işlerine yer verilmediğini anlatıyordu.²⁵ Radar altından çalışan bir başka mekanizmayı çağdaş sanat alanından gelen bir katılımcı şöyle anlatıyordu:

Sansür konusunda, sadece politik bir yerden ya da işte çıplaklık vesaire, hani alışkın olduğumuz başlıklardan dolayı meydana gelenler yanı sıra bir de kariyerinin başındaki sanatçıların kabul görmek ve onay almak adına içeriklerini ve malzemelerini değiştirdiği, dönüştürdüğü bir kuvvetli mekanizmanın da benzeri bir şekilde çalıştığını düşünüyorum; bu bir sansür değil belki ama bir sınırlama, şekillendirme.²⁶

Krize Rağmen Ayakta Kalabilmek

Bağımsızlarla yaptığımız yuvarlak masa toplantılarında ikinci sorumuz sanatsal ifadenin özgürlüğünü sağlayabilmek ve girişim/kurum olarak faaliyetlere devam edebilmek için neler yapıyorsunuz ve nelerin yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz, oldu. İçinde bulunulan ‘kapalı devre’ sistemden çıkmak gerektiğini belirten uzun süredir faaliyette olan bir çağdaş sanat kurumu yöneticisi sanatsal faaliyetlerin bütün ülkeye bir şekilde yayılabilmesi, sokaktaki insanın sanat dünyasına cezbedilmesi gerektiğini ve bunun için yerel yönetimlerle işbirliği yapmanın, onlara önerilerle gitmenin önemli olduğuna dikkat çekti. İşbirliklerinin sanat kurumları arasında da geliştirilmesi gerektiğine işaret eden katılımcı, sanatsal faaliyetleri yaygınlaştırmanın bir yolunun da kurumlarla, sanatçılarla ve de izleyicilerle bire bir ilişkiler kurmak olduğunu söylüyordu: ‘kendimizi birer ‘inkübatör’ olarak konumlandırabiliriz, temasta bulunduğumuz yerlere ‘tohum bırakan’lar olarak.’²⁷

Bağımsızlar, ayakta kalabilmek, varoluşlarının ve söz söylemenin sürmesi için iş yapmaya devam etmeleri gerektiğini, bunun ise kaynak yaratmak, yeni iş modelleri geliştirmek, işbirlikleri kurmak, dayanışmak ve birlikte yönetmek gibi yollarla olabileceğini anlattılar.

Toplantılarda kaynak bulmak konusunda değişik formüller gündeme geldi. ‘Mekân bizim olsa aslında hiçbir şeye ihtiyacımız kalmayacak diye düşünüyorduk’ diyen kültür kurumundan bir katılımcı, bunun da yetmediğini, mekânın varlığını sürdürülebilmek için de kaynağa ihtiyaç olduğunu anlatıyordu: ‘mekânın belli bir alanının bir kafe şeklinde işlediği, çalıştığı, kalan kısmının da işte bir galeri ve atölyeler şeklinde değerlendirileceği bir alan yaratmaya çalışıyoruz. Çünkü başka türlü bizim o sürdürülebilirliği sağlamamız zor. Hep fonlara bağlı kalacağız, hep paraya bağlı kalacağız.’²⁸

Ekonomik bağımsızlığı sağlayacak modeller ne olabilir, belli kaynaklara bağlı kalmadan mevcut ekonomik yapıyla da ilişkilenebilecek neler kurabiliriz, ayaklarımızın üzerinde nasıl durabiliriz soruları ile uğraşan bağımsızlar dayanışmanın ve dayanışmak üzere kurulmuş

ağların ve kapsayıcı platformların önemine dikkat çektiler. Dayanışmanın temel adımlarından birisinin aslında bağımsızların karşı karşıya kaldığı sansür vakalarını kendi aralarında açık bir şekilde birlikte konuşabilmeye başlamak olduğunu belirtti çağdaş sanat alanında çalışan bir insiyatiften katılan katılımcı: ‘Yani bu baskı ve sansürün devam etmesinin bir nedeni de aslında hiçbir şeyin konuşulmaması ve ifşa edilmemesi’ diyordu²⁹: ‘Yaşanıyor, yaşanıyor ve çok fazla da konuşulmuyor.’ Bu paylaşım ve dayanışma eksikliğini bu katılımcı şöyle yorumluyordu: ‘Bence bağımsız sanat ortamında çoğu zaman bireysel davranıyoruz. Çünkü kendi sorunlarımızı çözmeye çalışıyoruz.’³⁰

İzmir’den katılan bir bağımsız, insiyatifler arasında organik ve iç içe geçmiş ağ hareketinden bahsetti³¹. Nitekim, 2013’de kurulan İzmir Kültür Platform İnsiyatifi (IKPG), 2020’de 50 paydaşı ve 250’den fazla bileşeni ile gerçekleştirdiği çok sayıda kapasite geliştirici, buluşturucu ve kolaylaştırıcı çalışmalarıyla şehirde dayanışma ağının yola koyulması ve güçlenmesi konusunda çok önemli bir rol oynadı.³² Bir başka katılımcı benzeri bir dayanışma örneği olarak Diyarbakır sanat kurumları arasındaki ağdan bahsetti.³³

Burada mesela bir çalışma yaptığımızda, bir uluslararası festival yaptığımızda, bu şehirdeki birçok sanat kurumuyla biz bunu yapıyoruz. Bizim için ne yapabilirsiniz? Sanat kurumlarının bilet almasından tutun, işte alanlarını açmasına kadar, ya da işte herhangi bir şekilde gelip gönüllü desteği sunarak destek olmasına kadar böyle aslında bir komünitenin oluştuğu, ortaklaşmaların olduğu, bir dayanışma. Kent koruma ve dayanışma platformunda yaklaşık 90 kurumuz. Diyarbakır’da depremlerle birlikte oluşan çocuk hakları odaklı kriz anından tutun, çocuklarla psiko-sosyal çalışan grupların kurduğu çeşitli ağlar aslında bu şekilde oluşuyor. Şehri ilgilendiren bir festival ya da bir şey olduğunda kültür sanat kurumları fikri düşüncesi ne olursa olsun, birbirini seven sevmeyen hepsi bir araya toplanabiliyor. Çeşitli bazı münferit toplantılar yapıp şu duruma karşı nasıl tepki geliştirelim diye tartıştığımız bazı platformlarımız var. Yani Diyarbakır’da bir şekilde böyle örgütlenmek zorundayız. Yani bu komünite olmazsa biz her birimiz ayrı ayrı aslında bir şekilde ya kendimizi oto sansür uygulayarak ya da bir şekilde devlet aklının baskısı altında yok olup gideceğiz. Ama biz hep şuna inanıyoruz, birlikte olmak. Birlikte üretmek çok daha değerli çünkü o zaman kendinizi daha güçlü hissediyorsunuz.³⁴

Yuvarlak masa toplantılarındaki anlatılardan, sanat girişimleri arasında dayanışmanın da sanıldığı kadar kolay ve pürüzsüz olmadığı anlaşıldı. Bir katılımcı durumu şu sözlerle ifade ediyordu: ‘Antep’te net dayanışma yok yani, hatta birbirini kösteklemeye çalışan kurumlar bile var. O fonu o almasın, yok, biz alalım. Yani onların şöyle şöyle ilişkileri var, aman ha dikkat edin, bakın ha onlar öyle diye bizim de hedef gösterdiğimiz durumlar oldu.’³⁵

Katılımcılar kısıtlı imkanlara ve sorunlara karşı çeşitli ayakta kalma stratejilerinden bahsettiler. Ortak üretim alanı olarak işlev gören bir merkezin yöneticisi stratejik işbirlikleri yapmak ve ‘belli stratejik işbirlikleriyle en temelde aslında mekâna erişmek’ odağından bahsetti. Zira, ‘herhangi bir ekonomik rasyonalite içinde, istediğimiz kadar iş modellerini sağlıklı yapalım, yenilikçi yapalım, artık mekânlara bizim erişimimiz imkansızlaşıyor.’³⁶ Öncelikle bir mekâna stratejik işbirlikleriyle nasıl sahip çıkabiliriz sorusunu çözmeye çalıştıklarını belirten

bu katılımcı, devamında da operasyonel anlamda hiçbir fon dahi olmadığında ana ekibini ayakta tutacak bir işletme modelini nasıl ortaya koyabileceklerini düşündüklerini anlattı. Benimsedikleri modeli ‘sosyal işletme modeli’ olarak tanımlayan katılımcı, bunu şu sözlerle anlattı:

Bu ne demek? Kâr yapmamak, kâr odaklı olmayan ama günün sonunda gelir gider dengesinde bir hedefi olan yani kendini ayakta tutmaya çalışan bir işletme. Burada dayanışma ekonomisi dediğimiz bir modelle mekânda tüm hizmetleri vermeye çalışıyoruz. Fiyatlama her şeyde 3 fiyatlı oluyor. Ücretsiz, indirimli ve kurumsal fiyat diyoruz. Kurumsal fiyatlamadan kazanılan gelir bir rezerve dönüşüyor ve bu sayede hiçbir bütçesi olmayan bir kolektif veya bir bağımsız girişim mesela mekânı kullanabiliyor. Aşağı yukarı tüm hizmetlerde de bunu tutturmaya çalışıyor. Stüdyosundan işte etkinlik alanlarına, toplantı alanlarına, çalışma alanlarına ve yani böyle çok hızlı bir şekilde benimsendiğini gördük. Her ne kadar ekonomik zorluklar olsa da işte kurumlar ve kişiler böyle bir modele sahip çıkıyorlar. Hatta tekliflerini değiştirenler oldu. Bizim bütçemiz var. Bize indirimli bir teklif sunulmuş. Biz tam fiyat verebiliriz diyen kurumlar oldu. Hani işte askıya etkinlik bırakılmı, stüdyo bırakılmı diyenler oldu. Yani bu açıdan böyle bir dayanışma modelinin işleyebildiğini görebildik.³⁷

Öbür taraftan, mahalle ölçeğinde kültür ve sanat faaliyetleri gerçekleştiren bir bağımsız girişimden katılımcı, ayakta kalabilme yaklaşımlarını imece modeli olarak anlattı: Birbirine destek olmak, yapılan projelerde yardımcı olmak, projelere dahil olmak, projelerin böylece çoğaltılmasına destek olmak, dayanışmanın da ötesinde ‘yeri gelince elini taşın altına ya da kayanın altına sokmak’.³⁸ Kooperatifleşme modeli de bir başka yaklaşım. Tiyatro Kooperatifi’nin başkanı Yeşim Özsoy, kendisiyle yaptığımız görüşmede tiyatroların herhangi bir şirketten ya da dükkândan farklı görülmediğini ve bu durumu aşmak, tiyatro mevzuatını değiştirmek ve böylelikle tiyatro işletmelerinin ayakta kalabilmelerinin şartlarını yaratmak üzere bir araya gelerek kooperatifi kurduklarını anlattı. ‘Bunları değiştirebilmek için öncelikle bir araya gelelim, örgütlenelim, ondan sonra sistemi değiştirmeye çalışalım mantığı üzerinden kuruldu kooperatif. Çünkü, gördük ki kişisel olarak bir yere kadar gelebiliyorsunuz.’³⁹

İşbirliklerinin önemi görüşmelerimizde çok tekrarlandı. Yakın hissedilen veya benzer kurumlarla, uluslararası ve ulusal ölçekte işbirlikleri hayatta kalma mücadelesinin parçası olarak anlatıldı. İşbirlikleri bir kavram ise, diğer kullanılan kavram bağlar kurmak oldu. ‘Bağımsızlık demek bağımsızlık demek değil’ diyen akademik üretim, kütüphane ve kültürel etkinlikler düzenleyen bir merkezden gelen katılımcı, ‘bağ kurmaya muhtacız. Bu bağı işte belediyelerle de kuruyoruz. Fon sağlayıcılarla da kuruyoruz veya bireylerle, topluluklarla kuruyoruz’ diyordu.⁴⁰ Bağ kurmayı birlikte yapmak, düşünmek, üretmek, konuşmak, izlemek, yeniden yapmak, süreçlerinin bir gereği olarak düşünebiliriz. Nitekim, bu bağımsız girişimden gelen katılımcının anlattığı çalışma modeli tam da böyle bir birlikte-yapıma, yerelde bağlar kurmaya ve geliştirmeye işaret ediyor:

Biz çok geniş kesimlerden insanların bulunabileceği, ortaklaşabileceği, dolayısıyla da o çeşitliliğe hitap edebilecek faaliyetleri ve temaları çeşitlendirerek çalışıyoruz. Yani sanat da yapıyoruz. Sanatsal faaliyetler de var. Çok popüler faaliyetler de var. Basket de oynuyoruz, mezat yapıyoruz. İşte zaten bir etüt salonu gibi de çalışıyor. Şimdi buradaki yerleşme şöyle bir avantaj sağlıyor bize. Zaten çok fazla muhtaçlık durumu hasil olmuyor. Yani biz var olmak için faaliyetlerimizi devam ettirmek için fonlara muhtaç değiliz. Yerleşmenin böyle bir imkânı var. Size hayatta kalabileceğiniz minimum ilgiyi, desteği ve hevesi veriyor, sansüre karşı direnmeyi veya otosansüre mahal vermeyecek bir iç denetim mekanizması yaratıyor.⁴¹

Yerelde bağlar kurmak ve geliştirmek birçok bağımsız için iş yapmaya devam edebilmenin bir parçası. ‘Gerçekleştirdiğimiz projelerde, çarşıda üreten zanaatkarlarla sanatçıları bir araya getirerek ortak işler üretmeye çalışıyoruz’ diyen bir katılımcı ekliyor: ‘Ayrıca mahalleliyi de bir kültür taşıyıcısı olarak çalışmalarımıza dahil ediyoruz ki, bu yöntemle kentin içine nüfuz etmeyi ve sanat yoluyla kent sakinleri ile bağlarımızı daha da güçlendiriyoruz.’⁴²

Buna karşılık, ‘yerel’ denilenin homojen bir yer olmadığı da malum. Yerelle bağlar kurmak, yerelle anlaşmaya çalışmak durumu, bir katılımcının, sansüre, otosansüre neden oluyor mu sorusuna neden olmuştu. Bir çarşı mekânında kurulmuş olan bir bağımsız güncel sanat galerisi yöneticisi katılımcı, kendisine hep ‘oradaki esnafla nasıl anlaşıyorsunuz’ sorusunun sorulduğuna işaret etmekteydi. ‘Hani böyle daha baştan böyle bir gerilim hayal edip, işte böyle sanat mekânının onların dışından gelmiş bir yer olarak tabii aslında kabul edip, öyle bir gerilim beklentisiyle bu soru soruluyor.’⁴³ Nitekim, oraya ilk geldiklerinde çarşı ile uyumlu sergiler yaptıklarını söyleyen katılımcı, ‘bizim için oraya bir yerleşme ve yerleşirken orayla bir ilişki kurma gibi bir şey vardı, işte çarşıdaki malzemelerle çalışıyorduk. Onları kullanıyorduk. Bir süre sonra bu böyle çarşıya sürekli cevap veren ve orada sanki böyle bir kabul edilmek istenen ve hani bunu amaçlayan ve o yolda çarşıyla ilgili taktikler yapıyoruz ruh hâli iyi gelmedi.’⁴⁴ Mikro ölçekte sanat ve toplum ilişkisinin yaratabileceği ‘çatışma’ halinin sansür ve otosansüre dönüşmeden nasıl yönetilebileceği sorusuna bu katılımcının yaklaşımı sanat işini çevresiyle eşit görmekten geçtiği şeklindeydi.

Tam da o hani çatışma her yerde var zaten. Orada da bir çatışma olasılığı bence var ama ben orada yüzde elli yüzde elli mesken tuttuğumuza inanan, yani kendimizi dışarıdan işte orayı soylulaştıracak bir öge falan gibi görmediğim için bence eşit yer tutuyoruz. Dolayısıyla bizi işte kabul etmeleri gerek gibi bir yerden bakmamaya çalışıyorum.⁴⁵

Eşitliğin nasıl örüleceği, eşitliği kurabilmek için gereken zamanın nasıl yaratılacağı bu açılan parantezin ilginç sorularından. Bağımsız bir sanat galerisinden gelen bu katılımcı soruya şöyle bir yaklaşım geliştirmişti:

Ya insanların insanları tanınmasıyla, bize gelen sanatçıların oradaki insanlarla tanışmasıyla bizim zaman içinde bir ilişki geliştirmemiz... Hani şeyi de önemsiyorum. Oradan bir şey alınacağı zaman

hep işte oradaki boyacının gelip yapması. Oradaki elektrik kişinin gelip yapması, oradaki yakınızdaki marangozun. O ekonomik ilişkinin kurulması. Çünkü orası gerçekten benim çalışma yerim, malzeme aldığım yer, arkadaşımın olduğu yer vesaire. Ama aynı zamanda böyle çok gönülden bir şekilde o eşitliği söylüyorum. Ve tanışıklık. O eşitliği sağlamakta bence oradaki insanlarla çalışmak hem mantıklı olduğu için ama içten içe böyle çok söze dökmedim bir taktiksel şey olarak da önemsedim diyeyim?⁴⁶

Ayakta kalabilmek ve sözünü söyleyebilmek için taktiksel davranışın önemi, artılarının ve eksilerinin neler olduğu, yuvarlak masa toplantılarında çok tartışılan bir konuydu. Sansür iklimi içinde programınızdan vazgeçmeden nasıl var olmaya çalışıyorsunuz sorusuna bir katılımcı ‘durumu tahlil edip süreci yönetmeye çalışıyoruz’ diyordu: ‘Bazı şeyleri daha az görünür hale getirmeye çalışıyoruz. Bazı şeyleri daha görünür hale getirmeye çalışıyoruz. Denge unsuru bulmaya çalışıyoruz ve bir şekilde programın istediğimiz gibi olmasını sağlamaya çalışıyoruz. Detaylı bakan biri için anlam ifade edecek bir program haline getirerek ama bir taraftan da zaten işin detayında olmayanlar için de gayet okey gözükken bir şey halinde tutmaya çalışıyoruz’.⁴⁷ Bu yaklaşımın bir tür otosansür olup olmadığı konusunda katılımcı bu yönetim şeklinin ‘bir nevi kolaj’ olduğunu, ‘birtakım deneyimlerden öğrenimlerden yararlanarak pozisyonlama yapmak’ olarak görülebileceğini düşünüyordu. Bu noktada önemli bir not bu katılımcının bağımsız bir festival kurumunda çalışıyor olması. Festivalin destekçileri olarak bir yanda Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yerel belediyeler, öbür tarafta da özel sektör var. Ticaret odası gibi yerel kurumlar, yerelde çalışan kültür sanat girişimleri, dernekler ve kuruluşlar da var. Böyle çok-paydaşlı bir çerçevenin içerisinde yönetilen bir kültürel etkinlik söz konusu olduğunda ne tür hassasiyetlerin ortaya çıktığı sorulduğunda, katılımcı, bu paydaşların tümünün bir şekilde festivalin program önerme sürecinde aktif olarak katılımlarının sağlanması için uğraştıklarını anlattı. Programı oluştururken denge kurmaya özen gösterdiklerini, bir nevi kolaj yapmaya çalıştıklarının altını çizen bu katılımcı, çok-paydaşlı, çok-ortaklı yapıların sansür gibi konuların ortaya çıkması ve birlikte yönetilmesi bakımından avantajlarına işaret etmekteydi: ‘Kurumlar kendi başlarına olsa otosansür uygulayacaklarsa bile şöyle oluyor, ama zaten bir sürü başka paydaş var, bir sürü paydaş etkinliği destekliyor, bizim niye sesimiz çıksın hani.’⁴⁸ Yine festival yönetimi yapan bağımsız sanat kurumunda bir başka katılımcı da programlarını geliştirirken bir çeşit ‘akort’ yaptıklarını söylüyordu⁴⁹. Bunun avantajı şöyle anlatıldı: ‘farklı hassasiyetleri bir şekilde dengeleyip o akordu yaptığımız noktada aslında bir araya gelip konuşma imkanını yaratabiliyorsunuz.’⁵⁰ Sanat yöneticisi olarak ‘akort yapılmadığı noktada zaten sen de otomatik olarak kafalarda bir yerin bir temsilcisi ya da bir yerin bir parçası oluyorsun ve diğer tarafı zaten otomatik olarak kaybediyorsun.’⁵¹

Kamusal alanda, bir mahallede, sokakta, yaşanan bir yerde, işletmelerin olduğu bir yerde sanatçıların çalışması için alan açan, bilfiil sanat işi üreten, sanatçıları buluşturan, bir başka bağımsız girişimden katılımcı da hassasiyetleri gözetmenin, dengeli davranmaya çalışmanın önemini anlatmaktaydı:

O sokaktaki nabız zaten sürekli bir takip halinde oluyor ve sonuçta yüzey olarak geniş bir alan olduğu için ve çok farklı parametreler de olduğu için, yani sokakta, direk kamusal alanda, işte bir ustanın misafiri geldiğinde onunla olan diyalog ayrı olabiliyor. Usta 30 yıldır mahallede yaşayan bir karakter mahalledeki herkesi tanıyor, mahalleye başka yeni biri taşınıyor ve daha farklı bir kültürden geliyor, daha farklı bir disiplinden ya da. Velhasıl bunların hepsi zaten sürekli böyle nabız halinde yoklandığı için zaten bizim genellikle programlarımızı ya da etkinliklerimizi senelik tırnak içinde programlar ve takvimlerken hep bunları zaten gözeterek çalışıyoruz. Hep bir sirkülasyon var ve karşılıklı empati, karşılıklı saygı, onların özel alanı, bizim özel alanımız ya da ortak alanlar vesaire gibi şeyler, o dengeleri, hassasiyetini bir şekilde ilk etapta gelenlere anlatmaya çalışıyoruz ve hatta ilişkilerin onun üzerinden gelişmesi bizim ilk mottumuz. Yani sonuçta orası kamusal alan, herkes kullanılabilir ama herkes kullanırken de bazı şeyler üzerinden de ortaklaşmamız gerekiyor, ya da işte bir yerde buluşmamız gerekiyor. Ki bir şekilde hem biz öğrenelim, hem onlar öğrensin. Daha sonra hep beraber öğretilim. Bireysel görüşüm olarak söylüyorum.⁵²

Bahsi geçen denge kurma stratejisine karşı eleştirel pozisyon alanlar da vardı katılımcılar arasında. ‘Yani ben bunu programa alırsam ya da çıplaklık var olduğu için mi acaba, falan, bunlara girdiğiniz zaman aslında otosansür alanına giriyorsunuz’ diyen bir katılımcı, ‘siz programınızı aslında ciddi anlamda bunları düşünerek yapıyorsunuz ama farkında değilsiniz gibi bir şey oluyor’ gözlemini yapmaktaydı⁵³. Oyuncular Sendikası’ndan gelen katılımcı da ‘akort yaparak kendi gri alanlarımızı oluşturmuş vaziyetteyiz’ diyordu: ‘Bizim mahalleden olmayan kitleye ulaşmaya çalışıyoruz, oyunu, sözü, tözü seyirciye ulaştırmaya çalışıyoruz. Ama biz gri alanlarda kendimizi muhafaza etmeye çalıştığımız sürece sanıyorum hiçbir zaman temiz, işte siyaha, beyaza ulaşamayacağımız gibi geliyor. Bunlardan ötürü birazcık kendimize de bakmamız gerektiğini düşünüyorum.’⁵⁴

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin restore ederek Artİstanbul Feshane adıyla bir kültür sanat merkezi olarak işlevlendirdiği mekânın ilk sergisi “Feshane Umut Buluşması, Ortadan Başlamak” sergisinin kurucularından Ezgi Bakçay, fiziki saldırı ve tehdit boyutuna gelen sansürleme ve serginin kapatılması teşebbüslerine⁵⁵ ‘sanat alanındaki aktörler korkarak cevap verselerdi, bir çekimserlik yaşanmış olsaydı o sergi çoktan kapanmış olurdu. Aksine katılım arttığı gibi sergi alanını etkinliklerle dolduran sanatçıların katılımı da arttı. Bunların süreci geri püskürttüğünü söyleyebiliriz’, diyerek sansüre karşı direnmenin de bir varlık gösterme ve sözünü söyleme yolu olduğunu hatırlattı.

Bence bu bir alan mücadelesi; kamusal alan çatışmalıdır. Kamusal alan hiçbir zaman süt liman bir yer olmadı. Mesele orada alanını tutmaya, varlık göstermeye kolektif olarak devam etmek. Türkiye sanat tarihinde belki de şu an elimizde olan haklar, kazandığımız ve kullandığımız haklar bu şekilde elde edilmiştir. Bir küçücük örnek vereyim, Gürdal Duyar’ın İstanbul heykeli çıplak olduğu için çöp tenekesine atıldığında Türkiye sanatından kırktan fazla sanatçı sadece nülerden oluşan sergi açmıştı. Hani biz böyle yetmişlerde seksenlerde böyle kolektif direnişleri de görmüş bir yapı olarak biz olanlar üzerine artık çıplak yapmayalım diye değil de, eski kolektif direnişlerinde yaptığı gibi, onlar da tam tersine hareket edip alanı açmışlar. Dolayısıyla biraz tarihimize de baktığımızda kendimize başka örnekler göreceğiz. Direniş örnekleri.⁵⁶

Gürdal Duyar'ın heykelinin başına gelen sansür olayına o dönemin sanatçılarının verdiği tepkinin kolektif karakterine işaret eden 23 yıllık bir çağdaş sanat galerisi ve disiplinlerarası bir topluluğun kurucusu bir katılımcı, belki şimdi 'bir araya gelme, meclisleşme, kolektifleşmeyi düşünme zamanıdır,' diyordu: 'Başka yolumuz yok!'⁵⁷

Bağımsızların sanatsal ifade özgürlüğünü korumak için mücadelelerinde bir yere kadar gidilebileceğine işaret eden bir katılımcı, kültür politikalarının değişmesi gerektiğine ve bunun için savunuculuk yapacak ve çok farklı disiplinlerden bağımsız inisiyatiflerin sorunlarına eğilecek örgütlenmelere ihtiyaç olduğunu altını çizdi.

sansür ifade özgürlüğü, bunları konuştuk. Bunun için hani bir takım kapalı kapıların arkasına çekilmek durumundan, akort yapmaktan bahsettik, aslında sanatın özgür karşılaşmalara dönüşmesi, tabii bence aslında politikaların bu yönde değişmesiyle ancak mümkün olabilecek, aksi takdirde hep biz taviz veren, esneklik gösteren, birtakım kapasiteler geliştirip bunların ötesine geçmeye çalışan bir pozisyonda kalmaya devam edeceğiz. Bu anlamda tiyatro kooperatifini de oyuncular sendikasını da çok önemli buluyorum. Ancak bu örgütlenmeler farklı disiplinlerden sanatçıları, benim gibi tiyatro olmayan ama sahne sanatları alanında çalışan bir inisiyatifi, ticari faaliyeti olmayan bir girişimi, ya da oyuncu olup da oyunculuktan para kazanmayanları, kapsayamıyor gibi görünüyor. Beni mesela bir tek bağımsızlar.org kapsıyor ve bağımsızlar.org'un da savunuculuk ile ilgili bir faaliyeti yok. Yani bir veri üretiyor, bilgi üretiyor, bir harita çıkarıyor. Çok önemli bir şey yapıyor ama aslında. Bağımsızları kapsayacak bir örgütlenmeye mi ihtiyacımız var, yoksa bağımsızlardan böyle bir pratik üretme şansımız olabilir mi? Hani böyle bir soruyla bitirmek isterim kendi adıma.⁵⁸

Oyuncular Sendikası'ndan gelen Ertürk Erkek, girişte yaptığımız alıntıda sanat emekçilerinin içinde buldukları güvencesizliklerden ve örgütsüzlüğün sonuçlarından bahsediyor ve bu durum çözümediği için çeşitli semptomların ortaya çıktığını söylüyordu. Erkek'e göre, 'semptomların en büyüğü de sansüre karşı dirençsizlik olarak karşımıza çıkıyor.' Ekonomik güvencesizlik ile sansür arasındaki bu bağlantıyı şöyle anlatıyor: 'Temel mesele varlık problemi, sistemin içinde var değiliz. Var olmadığımız için haklarımızı aramıyoruz. Yasal statüden ötürü haklarımızı aramadığımız, arayamadığımız için, hem örgütlenemiyoruz, hem de sansüre karşı çıkamıyoruz.'⁵⁹ Örgütlenme ve dayanışmanın eksik kaldığı durumlarda sansür baskısı karşısında kendisini yalnız ya da güçsüz hisseden sanatçı ya da kuruluşun hakkını aramaktan vazgeçtiğini, engellemelerin peşine düşmediğini aktaran Erkek, böyle durumlarda sansüre karşı bir varoluş yöntemi olarak sanatçıların kendilerine güvenli alanlar bulmaya çalışmasını da bir tür otosansür olarak değerlendiriyor. Sansüre karşı dirençsizlik sansür otosansür sarmalını besliyor.

Ertürk Erkek'in ağırlıklı gösteri sanatları alanında ortaya koyduğu sanat emekçisinin güvencesiz ve örgütsüz durumunun bir başka vechesine ilişkin 23 yıllık bir bağımsız sanat galericiliği deneyiminden gelen bir katılımcının yorumu önemliydi: 'Özal'dan sonraki süreç içerisinde', diyordu, 'neoliberal kültür politikaları ile ve özellikle de küresel anlamdaki yapılarla entegre olmaya başladığımızda, belki özelleştirmenin de etkisiyle sanatçılar yavaş yavaş

özel sektörün galericilik mantığı ve piyasa ilişkileri içerisinde hapsolmaya başladılar.’ Bunun neticesinde ‘gemisini kurtaran kaptan modunda herkes bir yaşam gayesine daha yakın pozisyon almaya başladı.’⁶⁰ Bağımsızların savunucu ve dayanışmacı örgütlenmelerde bir araya gelmelerinin ve bir katılımcının söylediği gibi ‘birbirimizden öğrenebileceğimiz yapılar kurmanın’⁶¹ koşulları ve yolları üzerinde daha fazla düşünmeye ihtiyaç olduğu açık.

Sanatsal ifade özgürlüğünün bağımsızların varlık mücadeleleri ile ne kadar içli dışlı olduğunu bu yazıda ele aldık. Bağımsızların finansal destek kaynakları yaratmak, bu kaynakları çeşitlendirmek ve bu kaynakların altında ezilmeden bağımsızlığını koruyarak çalışmalarına devam edebilmeleri için başvurulacak kaynakların varlığı ve sanatsal ifadeyi desteklemek üzere kendine misyon edinmiş destek mekanizmalarının erişilebilirliği kritik önem sahip. Bu bağlamda oturumlarda ele alınan bir konu yerel yönetimlerin rolü oldu. Bir katılımcı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin kültür alanındaki yatırımlarından ve faaliyetlerinden yola çıkarak bu yatırımların sanat aktörlerinin yapısal anlamda katılımına açılması gerektiğinin altını çizdi.

Şunun bir garantisi yok, yarın, işte seçimlerde muhtemel iktidar değişikliğinde bütün bu kadar emekle ortaya konan kültürel mekânsal altyapıların mevcut programlarını devam ettirmeyeceğini biliyoruz. Müze Gazhane gibi, Feshane gibi, mekânların programları devam etmeyecek çünkü buralar restore edilirken, yeniden işlevlendirilirken, kültür sanat mekânlarına dönüştürülürken, kentın kültür sanat aktörleriyle, ya sizin neye ihtiyacımız var, üretmek için, sergilemek için, ne gerekiyor, biz sizlerle nasıl işbirlikleri kurarız, denmedi. Bu büyük bir kaçan fırsat oldu. Bunu da göreceğiz. Hep beraber bunun acısını çekeceğiz. Yani Müze Gazhane önemli bir örnek. Kentin en önemli kent aktivizmi idi, burayı korumak için yirmi yılı aşkın uğraştı bu Gazhane Çevre Gönüllüleri hareketi. O koca kampus içinde kalıcı bir sergi alanına kavuşamadılar. Talep etmelerine rağmen. Etkinliklerini Müze Gazhane sahiplenmiyor. Yani Gazhane Gönüllülerinin Gazhane de yaptığı etkinliği Müze Gazhane ayrı tutuyor gibi. Yani burada şöyle bakılmıyor. Bir yer, bir mekân, atölyeler olsun. Bunun içinde 50 tane sanatçı ve kolektif yer alsın. O zaman yarın öbür gün bir şey olduğunda sadece iktidar değişti program değişti değil. Yani bu kadar insanı bu kadar üretim yapan kurumu kişiyi yerinden etmek demek bu yani. Hani nasıl olacak? Onun başka türlü bir direnci olacak. Kent için hiç bu tür ortaklıklar düşünülüyor ne yazık ki. Yarın siyaset değişip de program tamamen değiştiğinde Feshane bu kadar iyi bir yere dönüştüğünün ne anlamı kalacak? Tüm buradaki aktörlere biraz eleştirim böyle bir yerden ve bu konuda da sürekli örnekleri geliyor, işte Kadın Çalışmaları Kütüphanesi yerinde kalabilecek mi, kalamayacak mı? Niye? Çünkü Fener Balat’ta bir dizi o sıra evi gene sergileme salonuna çeviriyorlar. Yani şunu oturup yani o protokolü uzatmak kamuoyuyla paylaşmak, bunu bir ihtiyaç olarak ortaya koymak. Yani bunlar niye sağlamıyor? Çok tuhaf geliyor açıkçası.⁶²

Bu uyarıların da duyulmasının ne kadar önemli olduğu açık.

Reflektif’in Ekim 2023 tarihli sayısının dosya başlığını “İmkan Alanı Olarak Kültür” diye ilan ederken sanat aktörlerinin, bağımsız girişimlerin, kültür yöneticilerinin baskı ikliminin çatlaklarından sızıp nefes alınabileceği, sanatsal ifadenin sürdürülebileceği vahalar yarat-

madaki ısrarlarının bir umut kaynağı olarak kayda geçirilmesi gerektiği hissinden yola çıkmıştık. Yazımıza bağımsızların bir varoluş krizi ile karşı karşıya olduğunu söyleyerek başlamıştık. Bitirirken, her şeye rağmen, tüm ekonomik sıkıntılara ve baskılara rağmen, bağımsızların çeşitli şekillerde, dayanışarak, stratejik işbirlikleri yaparak, fonları kullanmasını bilerek ve de savunuculuk yaparak ayakta kalmaya devam iradelerinin, moral bozuklukları ve tüm güçlüklerle rağmen, geri çekilmediğini gördük. Yuvarlak masa toplantılarımızda konuşulanların ve tartışılanların ana fikri mücadeleye devam idi, ‘yerin altında’, ‘yerin üstünde’, yardımlaşarak, dayanışarak. ‘Biz gerçekten sansüre hani uğramamak için ve birazcık da aktivist bir yerden baktığımız için, feminist ve queer sanatçıların sanat alanında en azından görünürlük mücadelesine katkıda bulunabilmek için bu alanı yaptık’ diyen bir katılımcı herkesin elinden geleni yapmak istediğini ve bir meselenin görünürlüğü için bu alanı aktif tutmanın tüm katılımcılar açısından ne kadar öncelikli bir mesele olduğuna işaret ediyordu.⁶³ Öbür taraftan, sanatsal üretimin devam etmesi için kaynak yaratma çabalarının kendisi de bir mücadele konusu. Bir katılımcı, buldukları şehirde bir koleksiyoner kültürü yaratmak için ticaret ve sanayi odaları ile görüştiklerini, eğitim ve atölye çalışmaları için girişimlerde bulduklarını anlatmıştı.⁶⁴

Sonuç olarak, yuvarlak masa toplantılarımızda, bağımsızların kırılğan bir konumda olduğuna ilişkin alanda sıklıkla karşılaşılan anlayışa ilişkin, bu yorumu kalifiye eden, derinlik ve çok-boyutluluk kazandıran ve tartışan katkılar yapıldı. Dayanışmanın ve ayakta kalmaya devam etmenin önemi ve yolları ortaya kondu; ‘bağımsızların çizmeye çalıştığı bu kocaman alanda birbirimizle, belki de eş zamanlı olarak, ortaklıklarla daha fazla şey yapabilmeye çalışabiliriz’⁶⁵ dendi. Tüm bu ele alınan yollar ve yöntemlerin bir imkân alanı olarak kültür dediğimiz sanatsal ifadenin nefes alanları açabilmesi mücadelesinde daha çok belgelenmesi, daha kapsamlı araştırılması, tartışılması bundan sonraki çalışmaları bekleyen konular.

Eylül 2023

Katılımcılar:

13 Metrekare Sanat Kolektifi

13 Metrekare Sanat Kolektifi, çalışma alanları fotoğraf, heykel, video, görsel öyküleme, mimarlık ve performans sanatları olarak çeşitlenen bir grubun bir araya gelerek oluşturdukları kâr amacı gütmeyen bir oluşumdur. Eylül 2017 tarihinden bu yana gönüllü katılımcılarla gerçekleştirdiği çalışmaların tüm aşamalarında, ortaya konulan hassasiyet ve sahip çıkılan amatör ruh, açık bir paylaşım ve üretim platformu olan 13 Metrekare’nin kapsayıcı yapısını güçlendirir.

Canan Budak, 2006’da Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümünde lisans eğitimini tamamladı. 2017 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Ana sanat Dalı Yüksek Lisansını “Performans Sanatı Kapsamında Mardin’de Kadın Temsiline Bakış” tezi ile tamamladı. 2010-2022 Uluslararası Mardin Bienali genel ko-

ordinatörlüğünü yürütüyor. 2017'den beri 13 Metrekare Sanat Kolektifi'nin proje koordinatörlüğünü yapıyor. Mardin'de yaşayan sanatçı, toplumsal ve tarihsel olarak kurulan cinsiyet rollerini sorunsallaştırarak kent belleği üzerinde mekâna özgü çalışmalar gerçekleştirmektedir.

5533

2007 yılında sanatçılar Nancy Atakan ve Volkan Aslan tarafından kurulan 5533, kâr amacı gütmeyen bağımsız bir sanat inisiyatifidir. Bu bağlamda alternatif modeller oluşturmaları için sanatçıları ve farklı disiplinlerden, mesleklerden, geçmişlerden insanları bir araya getirmeyi amaçlar. Sanatsal araştırma, eleştirel düşünme, katılımcılar arası diyalog, iş birliği, etkileşim, tartışma ve paylaşım dayalı güncel sanat projelerine alan açar. Katılımcıların, başarısızlık endişesi duymadan deney yapabilecekleri bir ortam sağlamayı önemser.

Can Küçük, 1993'te Antalya'da doğan sanatçı, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Endüstri Ürünleri Tasarımı eğitimi aldı. Pratiğinde endüstriyel çevrenin öğelerini, özellikle vücutla doğrudan bağlantılı olanları konu edinir. 2021 yılından bu yana sanatçı inisiyatifi 5533'ün direktörlüğünü yapıyor.

Açık Stüdyo

Açık Stüdyo İzmir'de kurulmuş olan, kâr amacı gütmeyen bir sahne sanatları inisiyatifi. İnisiyatif hakkında ayrıntılı bilgi için "www.acikstudyo.com" adresi ziyaret edilebilir.

Şafak Ersözlü, sahne ve gösteri sanatları alanında çalışıyor. Tez aşamasındaki doktora sürecine Dokuz Eylül Üniversitesi Sahne Sanatları Ana Sanat Dalı'nda devam ediyor. Özgün çalışmalarını eş kurucusu olduğu 2016'yılından bu yana İzmir'de aktif olan Açık Stüdyo'da sürdürüyor.

Ali İsmail Korkmaz Vakfı - ALİKEV

ALİKEV, Ali İsmail Korkmaz'ın anısını yaşatmak ve onun düşlerini hayata geçirmek amacıyla; gençlerin toplumsal fayda sağlayan etkinliklerde yer alarak daha önyargısız, daha çatışmasız, daha eşitlikçi, daha sosyal bireyler olmalarını amaçlar.

Şeyma Keskin, gençlik ve sivil toplum çalışanıdır. ALİKEV'de programlar sorumlusu olarak çalışıyor. Gençlik hakları, katılımı öncelikli çalışma alanları arasında. Şu sıralar gençlerin sosyal, siyasal hayata ve sanatçı gençlerin kültür sanatta üretici olarak katılımlarını destekleyecek çalışmalarda yer alıyor.

Anadolu Kültür

Anadolu Kültür, kurulduğu 2002 yılından bu yana kültür sanat aracılığıyla yerel bölgesel ve uluslararası işbirlikleri kurmak; kültür sanatın üretimini, izlenmesini, paylaşımını çoğaltmak;

dezavantajlı grupların toplumsal hayata dahil olmaları için sanatsal araçlar geliştirmek; kültürel hakları ve çeşitliliği vurgulamak; kültürel miras unsurlarının tanınması, korunması ve geleceğe aktarılması yönünde bir farkındalık yaratmak; bastırılan geçmişi toplumsal hafızaya dahil etmek ve Ermenistan'la diyalog kanallarını açmak üzere pek çok çalışma yürüttü ve yürütüyor. (www.anadolukultur.org)

Asena Günal, ODTÜ Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans, aynı üniversitenin Sosyoloji bölümünde yüksek lisans, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü'nde doktora yaptı. 1998-2005 yılları arasında İletişim Yayınları'nda editör olarak çalıştı. 2008'de Depo'nun program koordinatörü olarak çalışmaya başladı. Türkiye'de sanatta sansürü belgeleyen araştırma platformu Siyah Bant'ın kurucu ve araştırmacılarından olan Günal, 2014 yılında Columbia Üniversitesi AHDA programına katıldı. Halen Anadolu Kültür'ün yöneticisi.

Bagimsizlar.org

Türkiye'de kültür sanat ve ona komşu alanlarda çalışan bağımsız organizasyonların görünür-lüğünü artırmayı amaçlayan, iş birliğini, paylaşım kültürünü ve dayanışmayı güçlendirmeyi hedefleyen, kolaylaştırıcı bir oluşumdur. Bu bağlamda kültür sanat profesyonelleri, sanatçılar, akademisyenler, araştırmacılar, yerel yöneticiler ve savunucular için sürdürülebilir bir başvuru kaynağı oluşturmayı hedefleyen oluşum, kullanıcılara yer, örgüt tipi, faaliyet süresi, uzmanlık alanı, öz kaynaklar ve izleyici grubu üzerinden sınıflandırılabilir veriler sunar; envanterde yer alan organizasyonları çeşitli katmanlarda haritalar. Doğrudan katılımı düzenli olarak geliştirilmeye açık şekilde ilerleyen proje, çeşitli gelişmelerden dolayı sürekli değişime uğrayan kültür ortamının yakın geçmişini farklı katmanlarla yansıtmak amacıyla sadece 2000 yılından bu yana faaliyete geçmiş girişim ve organizasyonları içermektedir. İlgili çalışmalarla bibliyografya da bu esasa göre listelenmiş ve düzenlenmiştir.

2020-2021 döneminde Ekmel Ertan ([amberPlatform](#)), Zeynep Okyay ([PASAJ](#)), İpek Çankaya ([halka art project](#), [Art Halicarnassus](#)), Saliha Yavuz ([Hayy Open Space](#), [Komünitas](#)), Sarp Keskiner ([KARANTINA](#), Komunitas, [Konserve](#), [Teos Kültür ve Sanat Derneği](#)), Daniele Savasta (Yokuşun Başı), Özgül Kılınçarslan ([Dahili Bellek](#)), Günseli Baki ([Sarı Denizaltı](#)), Yeliz Kahya, Didem Ermiş, Ezgi Bakçay ([Karşı Sanat](#)), Arzu Arbak ([Varız Burdayız](#)), Beyza Boynudelik ve Handan Demir'in katkılarıyla hayata geçirilen projenin yürütücü ekibi, çeşitli organizasyonlarda idari roller üstlenen kültür profesyonelleriyle çeşitlenmeye devam etmektedir.

Ekmel Ertan, küratör, kültür yöneticisi, sanatçı ve eğitimcidir. İstanbul merkezli [amberPlatform/BIS](#)'in (Beden İşlemsel Sanatlar Derneği) kurucusu ve sanat yönetmenidir. İstanbul merkezli uluslararası [amber Sanat ve Teknoloji Festivali](#)'nin (2007-2015) ve Berlin merkezli [amberNetworkFestival](#)'in (2021) direktörlüğünü yaptı. Bağımsız küratör olarak Türkiye'de ve yurtdışında yeni medya sergileri ve projelerinin küratörlüğünü yapmaktadır. Ertan 1999'dan beri yeni medya sanatı ve tasarımı üzerine dersler vermektedir. Ertan, 2007'den beri

AB tarafından finanse edilen çok ortaklı uluslararası projelerde koordinatör veya yerel yönetici olarak çalışmaktadır. Ertan, Türkiye’de bağımsız bir sanat ve kültür ortamı için savunuculuk yapmayı hedefleyen Bağımsızlar’ın kurucularındandır. İstanbul ve Berlin’de yaşamakta ve çalışmaktadır.

Bergama Tiyatro Festivali

İlki 2018’de gerçekleşen yenilikçi bir tarih, kültür ve şehir festivali olan ve Berlin ve Bergama arasında, Zeus Sunağı’nın (Zeus Altarı) Berlin’e taşınması ile başlayan tarihi ve organik bağdan ilham alarak yapıcı tartışmalara zemin yaratma hayaliyle yola çıkan Bergama Tiyatro Festivali, Bergama’nın zengin tarihi dokusu ve köklü tiyatro geleneğiyle özel bir deneyim alanı yaratmak için çalışıyor. 2018 yılının ardından 2 yıllık zorunlu bir ara vererek 2021’de sürdürülebilir, paylaşılan ve dönüşen bir festival olmak üzere yeniden yola çıktı. Dördüncüsü 2023 yazında gerçekleştirildi.

Öner Eren Arıkan, Bergama Tiyatro Festivali’nin kurucu ortağı ve direktörü. 2014 yılından beri Berlin’de yaşıyor. Bergama Tiyatro Festivali fikrini, Berlin ve Bergama şehirlerinin tarihsel ve kişisel bağlantısına dayalı olarak ortaya atmış. İstanbul doğumlu ve anne tarafından Bergamalıdır. İki şehir arasında kültürel bir köprü kurma fikri, Berlin ve Bergama arasında bir bağlantı oluşturma tutkusu haline gelmiş ve bu tutkusunu gerçekleştirmek için Berlin’e taşınmıştır. Lise eğitimini tamamladıktan sonra Garajistanbul adlı çağdaş gösteri sanatları mekânında çalışmaya başlamış. Garajistanbul’da başlayan çalışma sürecinde antropoloji eğitimini bırakıp İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetimi okumaya başlamıştır. Eğitimi sırasında Garajistanbul ile birlikte çeşitli tiyatro projelerinde çalışmış, 2007-2011 yılları arasında Garajistanbul’da 4 yıl geçirdikten sonra prodüksiyon ve etkinlik yönetimine dair farklı rollerde, konserler, festivaller ve etkinliklerde görev almıştır.

Darağaç

Darağaç, İzmir Umurbey Mahallesi içinde kâr amacı gütmeyen bir sanat kolektifi ve yeni iletişim stratejilerinin deneyimlendiği bir açık alandır. Umurbey Mahallesi, eski adıyla Darağaç, Alsancak Stadyumu ile Halkapınar arasında kalan, geçmişte endüstriyel bir bölge olarak kullanılan, günümüzde de küçük sanayi bölgesi ve sanatçı atölyelerini barındıran bir yerleşime sahiptir. Darağaç aynı zamanda mahalleye gidip gelen, orada yaşayan ve üreten sanatçıların arasındaki yoğun diyalog ve tartışma ortamıyla gelişip olgunlaşmış bir sergiler bütünü de adıdır. Darağaç’ın temel hedefi İzmir’de henüz olgunlaşmamış galerilerden, yeni açılan sanatçı atölyelerinden ve sergilenebilecek mekânların eksikliklerinden dolayı genç sanatçıların işlerini gösterebilecekleri bir alana veya ortak bir söyleme dönüşmektir. Darağaç bugüne kadar düzenlediği sergilerde ya da katılımcı olduğu yapılarla sanatçılara hiçbir konu ve materyal sınırlaması getirmemiştir. Sanatçıları kamusal alanda yeni yöntemler denemeye ve bu doğrul-

tuda yönlendirmeye özen göstermiştir. Genel olarak resim, fotoğraf, heykel, yerleştirme, video ve performans gibi alanlarda disiplinlerarası işler sergilenmekte ya da ev sahipliği yapılmaktadır. Aynı zamanda Darağaç'ın bir tür deneysel kent enstitüsü gibi bir oluşuma dönüşme çabası da vardır. (www.daragac.com, www.instagram.com/daragacizmir/)

Cenkhan Aksoy, 1990 yılında, İzmir'de doğan sanatçı Cenkhan Aksoy, 2015 yılında lisans eğitimini tamamladı. Darağaç Kolektifi'nin kurucu üyesi olarak 2016 yılından beri Umurbey Mahallesi'nde yaşıyor. Darağaç Kolektifi'nin diğer üyeleriyle birlikte sekiz yıldır mahallede gerçekleştirdikleri kültür ve sanat projelerinde, yaratıcılığın teşvik edildiği bir yaşam alanının ve bir arada yaşamının getirdiği yeni iletişim deneyimlerini sanat pratiğine yansıtıyor. (www.instagram.com/cenkhanaksoy/)

GalataPerform

GalataPerform, 2003 yılında Galata Kuledibi'nde tarihi bir apartmanın birinci katında bağımsız bir tiyatro mekânı olarak kuruldu. Yeşim Özsoy öncülüğünde kurulan ve bugüne kadar, Görünürlük Projesi (1-8), Yeni Metin Projesi ve Festivali (1-9) gibi pek çok proje, festival ve oyunu hayata geçiren GalataPerform, 2020 yılından itibaren mekânından ayrıldı. 2020 Aralık itibarıyla dijital platform olarak YeniPerform kuruldu. Halen sahnesiz bir tiyatro olarak şemsiyesi altında oyun, proje, festival ve atölye alanlarında üretime devam ediyor.

Yeşim Özsoy, yazar, yönetmen, oyuncu, [GalataPerform](http://www.galataperform.com)'un Genel Sanat Yönetmeni.

Boğaziçi Üniversitesi'nde Sosyoloji eğitimi alırken katıldığı Stüdyo Oyuncuları'nda önce öğrenci sonra eğitmen ve oyuncu olarak devam etti. Chicago'da Northwestern Üniversitesi'nden yüksek lisansla mezun oldu. 2003'te Galata Kuledibi'nde GalataPerform adında bir performans mekânı kurdu. 2004-2020 arasında oyunlara, performanslara, projelere, etkinlik ve festivallere ev sahipliği yaptı. 2006'dan itibaren başlattığı Yeni Metin Yeni Tiyatro Projesi halen devam eden ve uluslararası bir yapıya sahip oyun yazarlığı alanında öncü bir projedir. 2018 yılında kurulan [Tiyatro Kooperatifi](http://www.tiyatrokooperatifi.com)'nin Yönetim Kurulunda Başkanlığının yanı sıra Unesco KİFAÇ (Kültürel İfadelerin Çeşitliliği) Milli Komitesinde yer almaktadır. 2020 senesinde pandemi koşullarında [Goethe Institute International Covid Relief Fund](http://www.goetheinstitute.com) desteğiyle GalataPerform'un Galata'daki mekânını kapatmış, [YeniPerform](http://www.yeniperform.com) adıyla Türkiye'nin ilk sanal tiyatro mekânını kurmuştur.

Hayy Açık Alan

2018'de kurulan Hayy Açık Alan, İzmir'de Kemeraltı'da Piyaleoğlu Han içinde yer alan, kâr amacı gütmeyen bağımsız bir sanat alanıdır. Güncel sanatı odağına alır ve farklı disiplinlerle kolektif düşünme ve üretme pratikleri içinde sergi, performans, atölye, konuşma, okuma, dinleme etkinlikleri düzenler. Tüketime değil; üretime, anlatmaya değil; dinlemeye ve deneyimlemeye alan açmayı amaçlar. (www.hayyopenspace.com)

Saliha Yavuz, sanatçı hakları, belgeleri, inisiyatifler ve kolektifler, Türkiye’de sanat alanındaki örgütlenmeler, sanat emekçilerinin hakları üzerine araştırıyor, 2014ten bu yana seminerler veriyor, sanat yayınlarına yazılar yazıyor, sanatçı ve kültür kurumlarına danışmanlıklar veriyor. Artwalk İstanbul’un kurucusu, İzmir’deki Hayy Açık Alan kurucu ortağı, ARD Collection Arşiv ve Projeler Koordinatörü, Omuz Dayanışma ve Paylaşım Ağı ile Sanatla Dayanışma Platformu gönüllü kolaylaştırıcılarından biridir. AICA Türkiye üyesidir.

Istanbul Fringe Festival

2019 Yılından beri düzenlenmekte olan Istanbul Fringe Festival, dünya’dan ve Türkiye’den performans sanatları alanında üretilen alternatif ve yenilikçi çalışmaları seyirciyle buluşturmayı hedefleyen bir uluslararası performans sanatları festivalidir.

Denizhan Çay, hareket temelli dramaturjiyle ilgilenir. İstanbul’da Lecoq hareket pedagojisi ile eğitim gördü. Türkiye, Danimarka ve Belçika’da yaşadı. Yeni çalışma biçimleri üzerine doktora tez çalışması devam ediyor. İstanbul Fringe Festival’in program direktörlüğünü yürütüyor. Sarı Sandalye Tiyatro Kumpanyasının da oyunculuk ve yönetmenlik yapıyor.

K2 Güncel Sanat Merkezi

K2 Güncel Sanat Merkezi, 2003 yılından bu yana İzmir’de faaliyet gösteren bir güncel sanat kurumudur. Kariyerinin başındaki sanatçılarla çalışmaya öncelik verirken, deneyimli sanatçıların yeni eserler üretmeleri için fırsat yaratmaya da önem vermektedir. K2’nin kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşu tüzel kişiliğini edinerek ulusal ve uluslararası hibe programlarına başvurabilmesi amacıyla, 2006 yılında K2 Çağdaş Sanat Derneği kurulmuştur.

K2, Türkiye’den ve yurtdışından sanatçıların sergileri, konferansları, seminerleri, söyleşileri, tartışmaları, performansları, film ve video gösterimleri ve yayınlarını içeren halka açık programlar gerçekleştirmektedir. 2007’den beri PORTIZMIR’i (İzmir Uluslararası Güncel Sanat Trienali) düzenlemektedir. Bugüne dek dört kez hayata geçirilen PORTIZMIR projeleri, İzmir şehrinin sanat ve kültür dinamiklerini harekete geçirmeyi ve uluslararası güncel sanat platformu aracılığıyla sanatı daha geniş kitlelerle buluşturmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, İzmir’in Urla ilçesinde ormanla çevrili 45 dönüm arazi içerisinde yer alan sanatçı yerleşkesi K2 Urla Nefes Alanı’nı (K2UNA) yönetmektedir.

Ayşegül Kurtel, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinin çeşitli bölümlerinde öğretim görevlisi olarak dokuz yıl çalışmış, 8 yıl süreyle Mazhar Zorlu Sanat Galerisi’nin sanat danışmanlığını yürütmüştür. 2001 yılında kurduğu Galeri Akademist’in 11 yıl boyunca yöneticiliğini yapmıştır. 2014 yılında kurulan Galeri A Güncel Sanat Merkezi’nin kurucu ortağıdır. İzmir’de 2003 yılından beri faaliyet gösteren, şehrin ilk sürdürülebilir güncel sanat mekânı olan K2 Güncel Sanat Merkezi’nin ve K2 tarafından 2007’den bu yana 4 kez gerçekleştirilmiş olan PORTIZMIR’in (İzmir Uluslararası Güncel Sanat Trienali) kurucu direktörü-

dür. K2 Urla Nefes Alanı'nı işletmektedir. Yurt içi ve yurt dışında küratörlük deneyimleri de bulunan Kurtel, 2010 yılında Fransa Devleti tarafından 'Chevalier dans l'Ordre des Arts et des Lettres' Sanat ve Edebiyat Nişanı ile ödüllendirilmiştir.

Karşı Sanat Çalışmaları (Karşı Sanat Çalışmaları Kültür, Bilim Sanat, Müstereker ve Dayanışma Derneği)

2000 yılında Beyoğlu'nda kurulmuş bağımsız, kar amacı gütmeyen bir kültür merkezi, sanat galerisi ve müştereklik ilkesiyle dayanışma ilişkileri ören disiplinler arası bir topluluktur. Kentin belleğini korumayı, kültür sanat alanında faaliyet gösteren bağımsız aktörleri ve gençleri desteklemeyi, eleştirel-alternatif pratikleri ve dilleri güçlendirmeyi amaçlar. Politik ve ekonomik baskılara rağmen süren hak temelli mücadeleler ile kültür-sanat alanında süren ifade özgürlüğü mücadelesi arasındaki bağı kurarak sivil toplum alanını güçlendirmeyi hedefler. Sansür, adaletsizlik, ayrımcılık, iklim krizi gibi konular üzerine kamusal tartışma, diyalog imkanlarını geliştirmek için sergiler, eğitim programları, seminerler ve forumlar düzenler.

Ezgi Bakçay, lisans eğitimini Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi, Sinema Televizyon Bölümü'nde tamamladı. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü'nde yüksek lisansını yaptı. Le Centre européen de sociologie et de science politique de la Sorbonne, l'Université Paris-Panthéon-Sorbonne, CNRS, EHESS'te araştırmacı olarak bulundu (2011-2012). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji bölümünde 2019 yılında estetik politik eylem üzerine doktora tez çalışmasını tamamladı. Marmara Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve Bilgi Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmakta, "Sanat Kuramları" "Sanat Yapıtını Çözümleme Yöntemleri" "Görsel Kültür" dersleri vermektedir. Çeşitli kültür, sanat kurumlarında seminerler, atölye çalışmaları ve sergiler düzenlemektedir. Kamusal alan, imge, bellek, kültür, estetik ve politika konularında üretimlerini sürdürmektedir.

Feyyaz Yaman, 1955 yılında Adapazarı'nda doğdu. 1980 yılında Mimar Sinan Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Lisans öğrenimini tamamladı. 1978 yılında İstanbul'da Atelye Alaturka'yı 2000 yılında ise Karşı Sanat Çalışmaları'nı kurdu. 2004 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mezunlar Derneği "Güzel" Kurucu Yönetim Kurulu Üyeliği'ne seçildi. 2002-2005 yılları arasında Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. Tarih Vakfı Mütevelli Heyeti, İnsan Yerleşimleri Derneği Yönetim Kurulu ve TÜYAP Sanat Fuarı Danışma Kurulu üyelikleri yaptı. Sanat, sanat kuramı, felsefe ve tarih konularında çalışmalarına devam etmektedir.

Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi

Kıraathane 1 Ekim 2018'den beri faaliyetini sürdürüyor, Türkiye'nin ilk "edebiyat evi" olarak, seminerlere, panellere, atölyelere, sanat sergilerine ev sahipliği yapıyor. Tümü ücretsiz

olan bu etkinliklerden herkesin yararlanabilmesi için seminerleri YouTube kanalından yayınlıyor. Avrupa'daki başka edebiyat evleriyle de ortak programlar yürüten Kıraathane İstanbul'un binasında bulunan yazar evi de, yurtdışından gelen ressam, sanatçı ve yazarların ikâmeti için ayrılmış bulunuyor.

Mustafa Arslantunalı, yayıncı, yazar. Virgül başta olmak üzere pek çok dergi yayımladı, kitap yayıncılığı yaptı. K24 Kitap/Kültür/Kritik sitesinin editörü ve Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi'nin koordinatörü. Yayımlanmış kitapları: Ay Çöreği (1992, 2019), Teknopolis (2019, 2020).

KOLİ Art Space, 2021

Kadıköy/İstanbul'da yer alan KOLİ Art Space sanatçı/akademisyen Elçin Acun ve sanatçı Yasemin Kalaycı tarafından kurulmuş, kar amacı gütmeyen, bağımsız bir çalışma, üretme ve sergileme alanıdır. Sanatsal deneyim ve işbirliği ekseninde dolanan KOLİ, Feminist ve Queer sanatçılar arasındaki diyalogun desteği ile var olur. Kapsayıcılık ve çeşitliliğin gücü ile beslenir, kimliğin ve cinsiyetin akışkanlığına odaklanarak, değişim ihtiyacının zorunluluğu inancından doğmuş bir sanat alanıdır

Elçin Acun, beden, toplumsal cinsiyet, görünürlük, queer ve feminizm gibi kavramlarla disiplinlerarası çalışan bir sanatçı ve akademisyendir. Yüksek lisans eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fotoğraf Bölümü'nde tamamlayan Elçin, aynı bölümde Sanatta Yeterlik eğitimine devam etmekte ve çalışmaktadır. Kendi bedeni üzerinden performatif vurgular yapan sanatçının işleri, yurt içinde ve yurt dışında çeşitli kişisel ve karma sergilerde yer almıştır. Sanatı, temel hak ve özgürlüklerin kazanılması ve görünürlük mücadelesinde aktivist olabilecek bir yöntem olarak benimseyen Elçin, sanatın bir ifade özgürlüğü alanı olduğuna inanmaktadır. Elçin aynı zamanda feminist ve queer sanatçıların dayanışması ve görünürlüğü için, kapsayıcılık ve çeşitliliğin gücüne, kimlik ve toplumsal cinsiyetin akışkanlığına odaklanan, kar amacı gütmeyen bağımsız sanat inisiyatifi KOLİ Art Space'in kurucu ortağı ve PLATFORM by GAPO üyesidir. Elçin İstanbul'da yaşıyor ve son zamanlarda yoğun olarak video yerleştirme üzerine çalışıyor.

Kültürhane

Mersin'de kamusal bir mecra olmayı hedefleyen, kültür-sanat etkinliklerine ev sahipliği yapmayı kendine misyon biçmiş, farklı örgüt ve aktörlerle dayanışmayı şiar edinmiş bir kafe-kütüphane. Ana meramı farklı kesim ve ilgi alanlarından gelen hemşehrileri ile heterojen bir topluluk yaratmak.

Ulaş Bayraktar, Galatasaray Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümü mezunu olan Ulaş Bayraktar yüksek lisans ve doktorasını Paris Siyasi İlimler Enstitüsü'nde yaptı. Kültürhane'nin kurucu ortakları olmanın yanı sıra Mersin Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmakta-

dır. Yerel siyaset, katılımcı demokrasi, kamu politikaları ve kültürel çalışmalar alanlarında bilimsel ve pratik çalışmalarına devam etmektedir.

Merkezkaç Sanat Kolektifi

Merkezkaç Sanat Kolektifi, Diyarbakır ve çevresinde çağdaş sanatın tüm disiplinlerinde üretimler gerçekleştirerek, üretimlerin sanat izleyicilerine ulaşmasını sağlayarak, bu alanda üreten özellikle genç sanatçıların üretimlerine destekler sunarak yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte kolektif bilinci destekleyen girişimlerle çağdaş sanat alanında yeni devinim alanları yaratma üzerine düşünmek ve kendi dinamikleriyle bir hareket alanı yaratmayı amaçlamaktadır. 2015 yılında kurulan Merkezkaç Sanat Kolektifi, Çağdaş Sanat ders, atölye ve sergiler düzenleyerek Merkezkaç kavramını sorgulayıcı çalışmalar yapmakta ve 2021 yılında açtığı, Diyarbakır'ın ve bölgenin ilk bağımsız galerisi olan Kolektif Mekân'la birlikte çağdaş sanat alanında Diyarbakır ve çevresinde çağdaş sanat pratiklerine ev sahipliği yapmakta, aynı zamanda sanat alanında kolektif bir çabayla bağımsız sanat pratiklerinin mümkün olabileceğini deneyimlemektedir.

Remzi Sever, 2000'li yılların başından bu yana Diyarbakır'da çağdaş sanat alanında bağımsız bir sanatçı olarak; video, enstalasyon ve video-enstalasyon temelli çalışmalar, sergiler ve etkinlikler gerçekleştirmektedir. Halen kişisel atölyesinde çalışmalarına devam etmektedir. 2015 yılından bu yana da Merkezkaç Sanat Kolektifinin hem kurucu üyeliğini hem de eş yürütücülüğünü yapmanın yanı sıra Kolektif Mekânda sergilere küratöryel destek ve danışmanlık yapmaktadır.

Mordem Sanat

2017 yılında bölgede farklı sanat dallarında sürdürülebilir çalışmalar yürüten sanatçılarla kolektif olarak kurulan Mordem Sanat ve Ekolojik Yaşam Derneği, kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunması ve geliştirilmesinin bir insan hakkı olduğu inancıyla herkesin kültür sanat etkinliklerine ulaşma ve yaygınlaştırma hakkını savunur. Diyarbakır'da kültür-sanat alanına katkı sunan, bölge sanatçılarının ve sanatseverlerin kültür-sanat etkinliklerine erişebilecekleri, projelerini gerçekleştirebildikleri bir alan sunmanın yanı sıra farklı sanat dallarında (sinema, tiyatro, müzik, drama, dans, plastik sanatlar, heykel, vs.) atölyeler ve eğitimler vermektedir. Farklı kültürlerin sanat disiplinlerini tanımak, kaynaştırmak, ortaklaştırmak ve kolektif bir hafıza oluşturmak için sanatın birçok alanına dair gösterim, performans, panel ve seminerler, uluslararası solo festivaller, film festivalleri, sergi ve konserler gerçekleştirir.

Barış Işık, Diyarbakır/Lice'de Doğdu. Ç.Ü. Konservatuvarı Tiyatro Bölümü Oyunculuk okudu. Yugoslavya'da ve Rusya'da Jerzy Grotovski oyuncululuğu üzerine açılan atölyelere katıldı. Leonarda Da Vinci Hayat boyu öğrenme programı bünyesinde İngiltere'de "Çocuk Tiyatrosu ve Oyuncululuğu" üzerine staj yaptı. Batman Şehir Tiyatrosu kuruculuğu ve 3 yıl

sanat yönetmenliği deneyimi bulunmakta. 2017 Mordem Sanat Merkezi kurucusu ve Sanat Yönetmeni olarak görevine devam ediyor.

Nar Sanat

Kurulduğu günden bu yana bilim, kültür ve sanat alanında faaliyetler yürüten bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek ulaşılabilir kültür sanat dışında kültür sanatın zenginliği ve birikiminden faydalanarak “daha iyi bir yaşam, daha iyi bir toplum” anlayışını hedef alır. Çeşitli alanlarda atölyeleri (sinema, film okuma, kitap kulübü, beden perküsyon vb.), Hayalband (yetişkin müzik grubu) ve çok dilli çocuk korosunu da içinde barındırır.

Mustafa Çirkin, Bağımsız Araştırmacı, Müzisyen. Memory of Anteb’te kent hafızası üzerine çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca Nar Sanat’ın bünyesinde müzik çalışmaları yürütmektedir. Bunun dışında farklı tarzlarda stüdyo çalışmaları mevcuttur. “Sözlerini Arayan Ezgiler” projesiyle de araştırma çalışmalarına devam etmektedir.

Nesin İstasyon – Nesin Köyleri Derneği

Nesin İstasyon; Nesin Köyleri’nin öğrencileri, gönüllüleri, sevenleri ve yolu bir şekilde o eşikten geçmiş olanların oluşturmuş olduğu bir inisiyatif olarak hayatına başladı. Kasım 2020’de inisiyatif hareket alanını genişletmek ve farklı birliktelikler gerçekleştirmek için İzmir Şirince’de Nesin Köyleri Derneği’ne dönüştü.

Nesin Köyleri, kuruluşundan bu yana eğitimde eşitsizliğe karşı çıkarak, olanakları olmayan yüzlerce öğrenciye kapılarını açtı. Dernek aynı yaklaşımı sürdürerek projeleri ile fırsat eşitliğine katkıda bulunmayı amaçlıyor. Gençlerin aktif bir özne olduğu ve fikirlerini gerçekleştirecekleri proje ve iş birlikleri üzerinde çalışıyor.

(<https://www.nesinistasyon.org/hakk%C4%B1m%C4%B1zda>)

Oyuncular Sendikası

Sahne, perde, ekran ve mikrofon oyuncularının çalıştıkları sektörde yaşadıkları temel sorunlara çözüm ihtiyaçları neticesinde kurulmuş ve çalışmalar yürüten bu alanda örgütlü tek işçi sendikasıdır.

Ertürk Erkek, Maltepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Oyunculuk Bölümü’nden 2012 yılında mezun olmasının ardından 2023 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Modern Dans Yüksek Lisans programından mezun oldu. Largo Desolato(2011-EKİP Tiyatrosu), Parti(2012-EKİP Tiyatrosu), Arap Gecesi(2014-EKİP Tiyatrosu), AALST(2014-İKSV), Serencama Qijikan(2016- Şermola Performans), Fırtına(2017-moda sahnesi), Anlaştık Mı?(2018-moda sahnesi) ve Dans Eden Ev(2022 -moda sahnesi) oyunlarında rol aldı. Dans, hareket ve akrobasi alanında çalışmalar yürütmesinin yanısıra clown

oyunculuk yöntemi ve sirk unsurlarından yararlanan sosyal amaçlı kamusal alan projelerinde çalışmalarını sürdürmektedir. Oyuncular Sendikası'nın bir üyesidir.

PASAJ

Sanatçı, küratör ve kültür çalışanlarından oluşan bir sanat inisiyatifidir. Çağdaş sanat alanında çeşitli sanatsal etkinlikler (sergiler, performanslar, atölye çalışmaları, konuşmalar) için kullanılan bir proje alanı ve konuk sanatçı programları yürütür. Çeşitli formatlarda sanatı şehir mekânlarıyla ilişkilendirerek, kamusal ve yarı kamusal alanlara girmenin yollarını araştırır. (www.pasaj.org)

Zeynep Okyay, 2010 yılından bu yana çağdaş görsel sanatlar alanında çalışmakta, küratöryel ve araştırma temelli çalışmalarını PASAJ ve amberPlatform ile yürütmektedir. Araştırma pratiğinde sözlük formunu, mevcut koşullar içinde yeni ifade biçimleri yaratma çabasıyla, sosyal yapıları ve sözlükler aracılığıyla bilgi ve deneyim paylaşımını takip etmek için bir araç olarak kullanıyor. Okyay, 2010 yılından bu yana sosyal topluluklarla iş birliği yapan ve proje sergilerine/atölyelerine ev sahipliği yapan İstanbul merkezli PASAJ bağımsız sanat mekânının kurucularından biridir. Türkiye'deki inisiyatifleri listelemeye ve haritalamaya dayalı devam eden bir proje olan bagimsizlar.org'un yürütücülerindedir. Açık Radyo'da yayınlanan Bağımsızlar isimli programı bağımsızlar ekibi ile birlikte hazırlayıp sunmakta ve tıktıka isimli radyo projesini de yine Açık Radyo ile işbirliğinde gerçekleştirmektedir. (www.zynpokyay.com, www.bagimsizlar.org, www.tiktika.net)

Postane

Postane, etki odaklı çalışmalara ve ortak kültürel üretimlere ev sahipliği yapan bir sosyal merkez. Galata'da yer alan 1859 tarihli İngiliz Postanesi, paylaşımcı, üretken ve onarıcı bir mekân olarak yeniden işlevlendirildi. Binada yağmur suyu kullanılarak sebze, meyve ve aromatik otlar yetiştirilen bir teras bahçesi; dayanışma temelli mutfak ve kafeterya; yerel üreticiler, sosyal girişimler ve kooperatiflerle tüketicileri buluşturan adil ticaret birimi; ortak üretimi teşvik eden çalışma ve toplantı alanları; uzmanlık kütüphanesi; hikâye anlatıcıları için podcast ve video stüdyosu; ve kamusal etkinlikler için çok amaçlı salon bulunuyor.

Yaşar Adnan Adanalı, Ürbanist, sosyal girişimci. Uzun yıllar uluslararası şehircilik alanında çalıştı. Kurucuları arasında bulunduğu Mekânda Adalet Derneği'nin halen yönetim kurulunda yer alıyor. Postane'nin kurucu direktörü. Sosyal girişimcileri buluşturan Ashoka Vakfı'nın ve sosyal adalet üzerine çalışan Bertha Vakfı'nın fellow topluluklarının parçası. TikTok'ta Ürbanist ismiyle kültürel miras, kent belleği, mekânsal adalet gibi konularda video içerik üretiyor. Hektor ve Düdük isimli iki kedisiyle Beyoğlu'nda yaşıyor.

Tiyatro Kooperatifi

Özel tiyatroların sanatsal üretimini zenginleştirirken ekonomik, sosyal ve hukuki açıdan güçlenmesi ve sürdürülebilir hale gelmesi için çalışan bir sosyal kooperatiftir. Türkiye’deki özel tiyatrolar için 21. yüzyılda dünya standartlarında tiyatro yapabilme alanını tesis etmeyi hedefleyen Tiyatro Kooperatifi Mayıs 2018’de 13 özel tiyatronun girişimiyle çalışmaları başladı, 19 özel tiyatronun katılmasıyla 26 Haziran 2019’da resmi olarak İstanbul’da kuruldu ve halen Ekim 2023 itibarıyla 72 ortağa sahip. Ekim 2020’de Kooperatif Birliği kurmak amacıyla 6 bölgede 6 ayrı tiyatro kooperatifinin de kurulmasına ön ayak olan Tiyatro Kooperatifi şu an Anadolu’daki yapılanmayla birlikte 117 tiyatroyu temsil etme kapasitesine sahiptir.

- 1 Şafak Ersöz (Açık Stüdyo), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 2 Feyyaz Yaman (Karşı Sanat), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 3 Canan Budak (13 metrekafe), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 4 Ertürk Erkek (Oyuncular Sendikası), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 5 Yeşim Özsoy (Tiyatro Kooperatifi), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 6 Yeşim Özsoy (Tiyatro Kooperatifi), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 7 Şafak Ersöz (Açık Stüdyo), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 8 Eren Arıkan (Bergama Tiyatro Festivali), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 9 Eren Arıkan (Bergama Tiyatro Festivali), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 10 Yeşim Özsoy (GalataPerform), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 11 Yeşim Özsoy (Tiyatro Kooperatifi), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 12 Öykü Naz Mustafa (Nesin İstasyon), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 13 Asena Günel (Anadolu Kültür), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 14 Mustafa Arslantunalı (Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 15 Yaşar Adanalı (Postane), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 16 Barış Işık (Mordem), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 17 Asena Günel (Anadolu Kültür), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 18 Yeşim Özsoy (GalataPerform), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 19 Denizhan Çay (İstanbul Fringe Festival), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 20 Denizhan Çay (İstanbul Fringe Festival), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 21 Barış Işık (Mordem), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 22 Sara Whyatt, Free to Create: Artistic Freedom in Europe, Provisional version, Council of Europe Report on the freedom of artistic expression, March 2023. <https://rm.coe.int/free-to-create-council-of-europe-report-on-the-freedom-of-artistic-exp/1680aa2dc0>
- 23 Şeyma Keskin (ALİKEV), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 24 Şeyma Keskin (ALİKEV Genç Sanatçılar Fonu), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 25 Elçin Acun (KOLİ Art Space), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 26 Saliha Yavuz (Hayy Open Space), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 27 Ayşegül Kurtel (K2 Güncel Sanat Merkezi), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 28 Remzi Sever (Merkezkaç), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 29 Zeynep Okyay (PASAJ), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 30 Zeynep Okyay (PASAJ), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 31 Saliha Yavuz (Hayy Open Space), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 32 İzmir Kültür Zirvesi 2021 için hazırlanan İzmir Culture 2021 başlıklı yayını İzmir Kültür Platform İnsiyatifi’nin tüm faaliyetlerini belgeleyen ve İzmir’de çalışan bağımsız sanat girişimlerinin çalışmalarını derleyen bir başvuru rehberi.
- 33 Barış Işık (Mordem), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 34 Barış Işık (Mordem), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023

- 35** Mustafa Çirkin (Nar Sanat), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 36** Yaşar Adanalı (Postane), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 37** Yaşar Adanalı (Postane), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 38** Cenkhan Aksoy (Darağaç), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 39** Yeşim Özsoy, mülakat, 21 Temmuz 2023, İstanbul.
- 40** Ulaş Bayraktar (Kültürhane), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 41** Ulaş Bayraktar (Kültürhane), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 42** Canan Budak (13mkare), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 43** Can Küçük (5533), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 44** Can Küçük (5533), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 45** Can Küçük (5533), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 46** Can Küçük (5533), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 47** Eren Arıkan (Bergama Tiyatro Festivali), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 48** Eren Arıkan (Bergama Tiyatro Festivali), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 49** Denizhan Çay (İstanbul Fringe Festival), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 50** Eren Arıkan (Bergama Tiyatro Festivali), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 51** Eren Arıkan (Bergama Tiyatro Festivali), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 52** Cenkhan Aksoy (Darağaç), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 53** Yeşim Özsoy (GalataPerform), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 54** Ertürk Erkek (Oyuncular Sendikası), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 55** İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 22 Haziran'da İstanbul EyüpSultan ilçesinde bulunan eski Feshane endüstri mirası alanında açtığı "Feshane Umut Buluşması, Ortadan Başlamak" sergisi, açılışının ardından saldırılara uğradı. Milat Gazetesi Ankara Temsilcisi, sosyal medya hesabından sergide 'pagan ritüelleri, çıplaklık içeren ve polis düşmanlığı yapan fotoğraflar olduğunu, LGBT propagandası yapıldığını ve sosyalizmi öven filmler' gösterildiğini iddia etti. Fikirde Birlik ve Mücadele Platformu Başkanı, 'LGBT lobisinin Türkiye'yi kuşattığını' ileri sürerken sosyal medyada da sergi 'terör örgütü propagandası yapmak,' Gezi Parkı Direnişi fotoğraflarına yer vermek gibi nedenlerle hedef gösterildi. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, "Ortadan Başlamak" sergisine 'halkı kin ve düşmanlığa tahrik' suçundan soruşturma başlattı ve serginin organizasyonu ve düzenlenmesinden sorumlu kişilerin kimliklerini istedi.
- 56** Ezgi Bakçay (Karşı Sanat), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 57** Feyyaz Yaman (Karşı Sanat), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 58** Şafak Ersözlü (Açık Stüdyo), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 59** Ertürk Erkek (Oyuncular Sendikası), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 60** Feyyaz Yaman (Karşı Sanat), Yuvarlak Masa Toplantısı, 1 Ağustos 2023
- 61** Zeynep Okyay (PASAJ), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023
- 62** Yaşar Adanalı (Postane), Yuvarlak Masa Toplantısı, 3 Ağustos 2023
- 63** Elçin Acun (KOLİ Art Space), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 64** Remzi Sever (Merkezkaç), Yuvarlak Masa Toplantısı, 9 Ağustos 2023
- 65** Zeynep Okyay (PASAJ), Yuvarlak Masa Toplantısı, 8 Ağustos 2023